

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та
інформаційних технологій
Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти магістр
на тему: **«Чинники економічного зростання та структурна політика
постіндустріальних країн»**

Виконав: здобувач вищої освіти за
освітньою програмою Міжнародні
економічні відносини спеціальності
292 Міжнародні економічні
відносини
ступеня вищої освіти магістр
денної форми навчання
Вакулішина Юлія Олегівна

Керівник: Шкурупій Ольга Всеволодівна
Рецензент: Карюк Віталій Іванович

Полтава 2024 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗРОСТАННЯ ТА ЯКІСНИХ ЗМІН В ЕКОНОМІЦІ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНИХ КРАЇН	9
1.1. Поняття економічного зростання в контексті постіндустріального типу відтворення	9
1.2. Теоретичні моделі та чинники економічного зростання	15
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНИХ КРАЇН (ПРИКЛАД США)	26
2.1. Структурна політика постіндустріальних країн (приклад США)	26
2.2. Стійкість моделі постіндустріальної економіки в умовах циклічності розвитку та кризогенності сучасного суспільства (приклад США)	31
2.3. Компаративний аналіз постіндустріального розвитку країн-технологічних лідерів (приклад США)	36
Висновки до розділу 2	42
РОЗДІЛ 3. РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО ЗРОСТАННЯ	44
3.1. Розбудова постіндустріальної економіки в країнах Північної Америки	44
3.2. Специфіка економічних моделей постіндустріального розвитку в країнах Європи	49
3.3. Особливості розвитку постіндустріальної економіки у країнах Азії	55
Висновки до розділу 3	62
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	72

ВСТУП

Актуальність теми. Дослідження чинників економічного зростання та структурної політики постіндустріальних країн є надзвичайно актуальною в наш час. Постіндустріальні країни демонструють нові підходи до економічного розвитку, зосередившись на інноваціях, високотехнологічному секторі, цифровізації та сталому розвитку. Також дослідження змін в економіці цих країн дозволяє зрозуміти основні тенденції економічного розвитку, визначити оптимальну модель структурної адаптації, з'ясувати джерела економічного зростання. Зокрема, важливим є аналіз досвіду такої країни, як США, яка демонструє ефективну стратегію розбудови постіндустріального суспільства.

Не менш важливим є аналіз структурної політики країн Північної Америки, Європи та Азії. Дослідження за цим спрямуванням дозволяють аргументувати положення про те, що постіндустріалізація розвивається під впливом визначальних технологічних трендів сучасності, а її ознаки формуються (більш або менш виразно) у різних регіонах світу. Практики країн-економічних лідерів можуть бути використані для економічного розвитку інших країн. Моделі зазначених країн є орієнтирами для формування національних економічних стратегій інших країн. Вони також можуть слугувати прикладом успішної адаптації макроекономічних систем до глобальних викликів. Отже, дослідження економічного зростання і структурної політики в постіндустріальних країнах сприяє не тільки академічній перевірці теоретичних підходів, а й формуванню конкретних практичних рішень, що підвищують конкурентоспроможність економік різних країн сучасного світу.

Досліджувана в роботі проблематика висвітлена у низці публікацій зарубіжних вчених, серед яких слід відмітити праці Р. Солоу [1], який підкреслював, що технології це найважливіший фактор зростання, Д. Белла [2], який описав ознаки постіндустріального суспільства та визначив

важливість розвитку технологій та П. Ромера [3], який розробляв теорії ендогенного зростання і наголошував на важливості знань і технологій у формуванні стійкого економічного розвитку; також питання перехідних процесів до постіндустріального суспільства представлені в публікаціях багатьох українських вчених, зокрема Гаєця В., Чухна А. Белоруса О. та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри економіки та міжнародних економічних відносин «Розвиток агропродовольчої сфери в національному та геоекономічному просторі» (№ДР 0122U201799).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження чинників економічного зростання та особливостей структурної політики постіндустріальних країн.

Поставлена мета передбачає вирішення наступних завдань:

1. Визначити поняття економічного зростання в контексті постіндустріального типу відтворення.
2. Описати теоретичні моделі та визначити чинники економічного зростання.
3. Дослідити особливості структурної політики та економічного зростання постіндустріальних країн на прикладі США.
4. Аргументувати стійкість моделі постіндустріальної економіки та проаналізувати механізми адаптації господарської системи США до циклічних коливань та глобальних економічних криз.
5. Провести порівняльний аналіз розвитку країн-технологічних лідерів у процесі переходу до постіндустріальної економіки.
6. Проаналізувати процес розбудови постіндустріальної економіки в країнах Північної Америки.
7. Виявити специфіку економічних моделей постіндустріального розвитку країн Європи.
8. Виявити чинники економічного зростання та слідування

постіндустріальному вектору розвитку в національних моделях країнах Азії.

Об'єктом дослідження є процес економічного зростання і структурних перетворень в постіндустріальних країнах.

Предметом дослідження є моделі економічного зростання, чинники та структурна політика постіндустріальних країн.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань були використані такі методи: аналіз і синтез, системний аналіз, порівняльний, графічний.

Інформаційною базою дослідження є статистичні дані міжнародних організацій: Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового Банку, Організація Об'єднаних Націй (ООН), інформаційного агентства Bloomberg, Європейського статистичного офісу (Євростат), Організації економічного співробітництва та розвитку, Корейської служби статистичної інформації (KOSIS). Крім того, досліджувалися публікації іноземних науковців, аналітичні звіти міжнародних організацій та профільні Інтернет-ресурси.

Практична значущість дослідження полягає в поглибленні наукових знань про процеси економічного розвитку в постіндустріальних країнах та визначенні чинників, що сприяли досягненню високого рівня економічного зростання та забезпеченню сталого розвитку. Безпосередньо визначають практичну значущість кваліфікаційної роботи дослідження в частині висвітлення технологізації та цифровізації сучасного виробництва (провинах чинників постіндустріального зростання). Результати дослідження, висновки та пропозиції, сформульовані в кваліфікаційній роботі Вакулішиної Ю.О., використані в практиці діяльності Науково-виробничого підприємства «Довіра-2006». Вони стосуються розвитку новітніх комунікаційних систем для покращення взаємодії з міжнародними партнерами (впровадження цифрових платформ, автоматизованих систем управління комунікаціями та формулювання ефективної комунікаційної політики з урахуванням сучасних технологій та інновацій у міжнародному бізнесі).

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження

за темою кваліфікаційної роботи було оприлюднено на міжнародній науковій практичній конференції Полтавського державного аграрного університету, 27 вересня 2024 р.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 1 наукову працю:

1. Пухлякова Ю. О. Чинники економічного зростання постіндустріальних країн. *Матеріали II Міжнародної науково – практичної конференції «Стратегічний менеджмент агропродовольчої сфери в умовах глобалізації економіки: безпека, інновації лідерство»*, 27 вересня 2024 р. Полтава: ПДАУ, 2024. С. 113-116.

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі змісту, вступу, трьох розділів, 8 підрозділів, висновків та списку використаних інформаційних джерел, додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 72 сторінок друкованого тексту; обсяг основного тексту – 59 сторінок. Робота містить 18 таблиці, 5 додатків. Список використаних джерел налічує 46 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗРОСТАННЯ ТА ЯКІСНИХ ЗМІН В ЕКОНОМІЦІ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНИХ КРАЇН

1.1. Поняття економічного зростання в контексті постіндустріального типу відтворення

Економічне зростання є одним з ключових аспектів розвитку будь-якої країни. Воно відображає здатність економіки виробляти більше товарів і послуг з часом. Це поняття тісно пов'язане зі збільшенням загального обсягу національного виробництва та поліпшенням рівня життя населення. Економічне зростання зазвичай вимірюється як збільшення реального валового внутрішнього продукту (ВВП) або національного доходу в певний період часу.

Економічна наука вказує на наявність двох типів економічного зростання (додаток А). Екстенсивний тип економічного зростання – це нарощування виробництва товарів і послуг на основі збільшення кількості факторів відносно технологій. Інакше кажучи, обсяг продукції зростає за рахунок збільшення чисельності робочої сили, обсягу сільськогосподарських угідь та інших ресурсів. При цьому продуктивність праці залишається незмінною.

Інтенсивний тип економічного зростання – це збільшення виробництва товарів і послуг на основі підвищення ефективності використання ресурсів – підвищення кваліфікації працівників, поліпшення використання реального капіталу, застосування принципово нових машин і механізмів, кращої організації господарської діяльності тощо. За цього типу зростання продуктивність праці підвищується [4].

Щодо інструментів оцінки економічного зростання, то найбільш поширеним показником його виміру є валовий внутрішній продукт (ВВП). Він дозволяє отримати основну інформацію про економічний стан та про рівень

розвитку економіки. На підставі даних про розмір ВВП та його динаміку виявляють стійкі тенденції, які виникли за аналізований період, створюються прогнози розвитку країни, визначається комплекс заходів, спрямованих на підвищення ефективності економічної та соціальної політики [5].

Також важливими показниками для оцінки економічного зростання є:

- ВВП на душу населення – дозволяє оцінити рівень добробуту громадян і дає змогу порівняти різні країни за економічним розвитком;
- темп зростання ВВП – визначається як відсоткове збільшення реального ВВП за рік; показує, наскільки швидко зростає економіка країни;
- Індекс людського розвитку (ІЛР) – враховує не лише економічне зростання, а й показники рівня життя, освіти і тривалості життя.

Загалом, економічне зростання можна розглядати лише в рамках економічного розвитку, а ще ширше в рамках розвитку суспільного або цивілізаційного, який включає соціальні, екологічні, культурні та технологічні аспекти. При цьому концепція сталого розвитку стає основою сучасного підходу до розуміння зростання. Адже сталий розвиток пропонує багатогранний підхід до задоволення потреб нинішнього покоління без шкоди для можливостей для майбутніх поколінь. Це означає, що економічне зростання поєднується зі збереженням природних ресурсів, соціальною справедливістю та зменшенням негативного впливу на довкілля.

Для цього економічне зростання має здійснюватися з урахуванням збереження природних ресурсів та мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище. Це включає використання відновлюваних джерел енергії, зменшення викидів вуглекислого газу, захист екосистем та раціональне використання ресурсів. Також економічне зростання повинно забезпечувати справедливий розподіл благ серед населення. Основна мета – подолати бідність та забезпечити доступ до якісної освіти та медицини.

Впровадження нових технологій також може сприяти підвищенню продуктивності праці, створенню робочих місць та вирішенню екологічних

проблем. Водночас важливо, щоб технологічні зміни відповідали принципам сталого розвитку.

Тобто, можна сказати, що економічне зростання необхідно розглядати в рамках концепції сталого розвитку; як невід'ємну складову прогресу людства (його майбутніх поколінь). Перехід до збалансованої моделі розвитку залишається генеральною метою і пріоритетом для сучасного суспільства.

Економічне зростання, взяте як самоціль, не вирішує проблем людства і, навпаки, здатне культивувати утворення «суспільства споживання» та спричиняти передумови «суспільства ризику» (термінологія відповідно за Ж. Бодрійяр [6] та У. Беком [7]). На нашу думку, зростання без розвитку – без соціальної, духовної, культурної, екологічної складових життя суспільства – є хибним шляхом досить короткого і тимчасового збільшення матеріальних благ, який веде до глобальних небезпек.

По-перше, це нерівномірність розподілу доходів. Швидке зростання економіки часто посилює соціальну нерівність. Адже основна частина багатства може зосереджуватися руках маленької групи осіб, тоді як більшість населення отримує лише незначну вигоду від зростаючої економіки.

По-друге, виснаження природних ресурсів. Економічне зростання, особливо засноване на індустріальних моделях, часто супроводжується виснаженням природних ресурсів, забрудненням довкілля та зміною клімату.

По-третє, соціальні виклики. Різкі зміни у економіці можуть призвести до соціальних проблем, таких як підвищення рівня безробіття, вимушена міграція, втрата культурної ідентичності.

Крім того, при швидкому економічному зростанню суспільство може зіткнутися з обмеженими планетними ресурсами, бо оскільки ресурси планети є кінцевими, неконтрольоване зростання економіки неминуче наштовхується на екологічні межі.

При цьому, економічне зростання є ключовим показником як економічного розвитку країни, так і добробуту її громадян. Воно демонструє здатність держави ефективно використовувати наявні ресурси для збільшення

виробництва товарів і послуг, що безпосередньо впливає на рівень життя. Вимірювання економічного зростання відіграє важливу роль у розробці економічної політики, оскільки дозволяє оцінити не лише результативність урядових рішень, а й загальний стан економіки та її міжнародну конкурентоспроможність.

Економічне зростання тісно пов'язане зі структурою економічної системи. Адже вона відображає побудову, сукупність відносин, частин та елементів, з яких складається певне економічне ціле – економічна система [8]. Структурні зміни в економіці означають перетворення у внутрішній структурі економіки, коли змінюється співвідношення між різними секторами (сільське господарство, промисловість, сфера послуг). Ці зміни часто відбуваються у відповідь на технологічний прогрес, зміни в попиті та міжнародну конкуренцію.

Основні етапи структурних змін:

1. Доіндустріальне суспільство – домінує сільське господарство, більшість населення зайнята на селі.
2. Індустріальне суспільство – пріоритет промисловості, прискорена урбанізація, механізація виробництва.
3. Постіндустріальне суспільство – основна увага переміщується на сферу послуг, інформаційні технології та знання.

Поняття постіндустріального суспільства вперше використав Д. Белл [9]. Загалом, постіндустріальне суспільство – це концепт, що використовують для опису такого типу суспільства, яке почало формуватися у результаті перехідного процесу від промислового суспільства до нової стадії розвитку. В наукових дослідженнях для висвітлення цього процесу застосовується компаративний аналіз, який дозволяє акцентувати увагу на унікальних характеристиках постіндустріального суспільства, що створюються у наш час (додаток Б).

Поняття «постіндустріальне суспільство» досить часто ототожнюють з поняттями «інформаційне суспільство» та «суспільство знань» тощо. Між тим,

при поглибленому теоретико-методологічному аналізі, з'ясовано, що їх зміст близький, але не тотожний.

Дійсно, постіндустріальне суспільство формується завдяки розвитку продуктивних сил найвищого рівня, заснованих на пріоритеті нематеріальних активів, таких як інформація, знання, інновації та креативність. У цьому суспільстві економічне зростання забезпечується не стільки кількістю вироблених товарів, скільки якістю послуг, технологій та інтелектуальної продукції. Людські знання та навички стають основними ресурсами, а інновації, цифровізація та мережеві технології є ключовими елементами розвитку. Отже, економіка знань є однією з основних характеристик постіндустріального суспільства та розглядається у двох аспектах: як частина економіки, яка бере участь у виробництві та поширенні знань [10] та як тип економіки, в якій виробництво, поширення та використання знань відіграє ключову роль

Разом з цим поняття постіндустріальної економіки (*post-industrial economy*) визначають за критерієм рівня технологічного розвитку (як відповідність Четвертій промисловій революції). У цьому сенсі трактування постіндустріальної економіки виходить з іншого поняття «посткапіталістична економіка» (*the economy of postcapitalism*). Критерієм визначення посткапіталістичної економіки слугує спосіб виробництва: продуктивні сили та виробничі відносини. У наш час спосіб виробництва змінюється передусім внаслідок того, що невідділені від індивіда знання та його властивість мислити креативно стали домінувати та вільно використовуватись як засоби виробництва.

Отже, постіндустріальне суспільство являє собою складний багатогранний феномен, що базується на домінуванні нематеріальних активів, знань, інновацій та цифрових технологій. Воно встановлює нові підходи до ідентифікації економічних систем, орієнтованих на сталий розвиток завдяки інтелектуалізації та глобалізації. Ця концепція тісно пов'язана з розвитком науки, технологій та соціальної організації, які спільно створюють умови для переходу до якісно нового суспільного устрою (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Ключові ознаки постіндустріального суспільства

Термін	Критерій понятійної ідентифікації	Опис
Економіка знань (<i>knowledge economy</i>)	Ресурс, продукт	Знання як основний ресурс і товар, який виробляється і споживається.
Інформаційна економіка (<i>information economy</i>)	Продукт, ресурс, технологія	Виробництво, розподіл і споживання знань через їх об'єктивацію у формі інформації.
Мережева економіка (<i>network economy</i>)	Канали комунікації, зв'язки	Використання соціальних мереж та інших каналів для взаємодії і обміну інформацією.
Віртуальна економіка (<i>virtual economy</i>)	Сфера економічної діяльності	Економічні процеси, які відбуваються в цифровому середовищі.
Електронна економіка, інтернет-економіка (<i>electronic economy</i>)	Технологічне середовище	Використання електронних технологій і мережі Інтернет для здійснення господарських операцій.
Цифрова економіка (<i>digital economy</i>)	Спосіб кодифікації інформації	Застосування цифрових технологій для обробки і зберігання інформації.

Джерело: створено автором на основі [11]

Виходячи з розуміння постіндустріальної економіки / постіндустріального суспільства визначальними ознаками економічного зростання країн, в яких започатковано відповідний шлях розвитку є:

- Інновації та технологічний прогрес. Створення проривних технологій, нових продуктів, інвестування в дослідження тощо є визначальним чинником економічного зростання і розквіту суспільства. Зважаючи на сучасну значущість, зокрема, необхідно зазначити важливість створення сприятливого середовища для розвитку стартапів, які стимулюють та пришвидшують появу нових ідей та технологічних рішень [12].

- Розвиток освіти та людський капітал. Підвищення рівня знань і навичок працівників сприяє ефективнішому використанню нових технологій і створенню інновацій. Крім того, інвестування в професійну підготовку підвищує їх кваліфікацію та дозволяє покращити свої знання.

- Глобалізація. За найбільш широким підходом до трактування, глобалізація ідентифікується як взаємозалежність. Постіндустріальні країни активно інтегровані в світову економіку, що сприяє підвищенню їх

конкурентоспроможності та розвитку міжнародної торгівлі. Взаємозв'язки між країнами та зростаюча взаємозалежність – глобальні процеси, в яких домінують постіндустріальні країни – вносять істотні зміни в рух капіталу, робочої сили, інформації, зумовлюють дифузію технологій. Співпраця з іншими країнами у різних галузях і економічних сферах допомагає країнам-світовим лідерам, розвивати національну економіку.

- Розвиток сектору послуг. Третинний сектор економіки, за часткою у ВВП, є визначальним в постіндустріальних країнах. В таких країнах активно розвивається сфера послуг – фінанси, ІТ, освіта, охорона здоров'я тощо. Науковці [5] констатують, що в країнах з розвиненим промисловим сектором частка послуг у ВВП є досить великою. Так, у країнах ЄС (в середньому) та в США вона становить 70–80%.

- Підприємництво. Створення нових бізнесів, особливо в інноваційних сферах, стає ключовим джерелом економічного зростання. Це, передусім, нано-, біо-, інформаційні технології, а також когнітивні науки. Саме вони, за висновками експертів NSF (National Science Foundation, США), домінуватимуть у формуванні майбутньої економіки, суспільства та інфраструктури [13].

Отже, сучасна економіка зазнає значних змін у зв'язку з переходом до нової стадії розвитку – постіндустріального суспільства, яка, у свою чергу, направлена на інтелектуальну діяльність, інновації та сталий розвиток, що є ключовими чинниками її успіху в умовах сучасного світу. Такі зміни формують нові підходи до розвитку економіки, створюючи передумови для інноваційного зростання та сталого розвитку в глобальному масштабі.

1.2. Теоретичні моделі та чинники економічного зростання

Економічне зростання залишається однією із центральних тем економічної теорії та політики, особливо для постіндустріальних країн, які орієнтуються на сталий розвиток і покращення рівня життя своїх громадян.

Виходячи з розуміння природи економічного зростання науковцями було розроблено низку теоретичних моделей, кожна з яких має певні підходи до ідентифікації чинників, що впливають на цей процес. Найпоширенішими є класичні, неокласичні та ендогенні моделі, які відрізняються концептуальними підходами.

Перші основи для розуміння механізмів економічного зростання заклали Сміт і Д. Рікардо. Хоча їхні моделі були створені в умовах, які суттєво відрізняються від сучасних, ідеї економістів-класиків продовжують впливати на розвиток сучасної наукової думки (додаток В). Такі моделі відрізняються простотою та залишаються основою для подальшого розвитку економічної думки.

Неокласична модель економічного зростання використовується для пояснення довгострокових напрямів економічного зростання розвинених країн. Ця модель наголошує на можливості нагромадження капіталу, тобто зростання капіталоозброєності праці і технічних змін при поясненні потенційного реального ВВП. [14]

В неокласичних моделях для опису залежності обсягу виробництва від кількості використаних ресурсів (капіталу і праці) використовується виробнича функція. Вони описують роль технологічного прогресу, який дозволяє збільшувати обсяг виробництва при незмінній кількості ресурсів і показують, що зростання капіталу за рахунок інвестицій є одним з основних факторів економічного зростання. Розкриваючи аспект міжнародних економічних відносин неокласичні моделі відображають конвергенцію і передбачають, що бідніші країни будуть зростати швидше за багаті, поступово зближуючись за рівнем життя.

В рамках неокласичної теорії економічного зростання, необхідно виокремити модель Солоу-Свана. Згідно з моделлю Солоу, довгострокове зростання економіки визначається темпами технологічного розвитку, а не тільки нагромадженням капіталу та праці. Ця модель включає такі фактори, як збереження капіталу, інвестиції та рівень продуктивності.

Згідно з неокласичною моделлю, існує так званий «золотий рівень» капіталу, при якому досягається оптимальне співвідношення між накопиченням капіталу та темпами економічного зростання. Однак важливо зазначити, що неокласична модель не пояснює причини технологічного прогресу, а розглядає його як екзогенний фактор. Це обмеження призвело до появи ендогенних моделей, які намагалися врахувати внутрішні чинники, що впливають на інновації та розвиток технологій.

Нова теорія зростання (ендогенне зростання) викликана до життя невірешеністю гострих проблем економічного розвитку в країнах, що розвиваються. Головна особливість моделі ендогенного зростання полягає в орієнтації насамперед на внутрішні чинники і механізми господарського розвитку, які в сукупності здатні забезпечити саморозвиток і самовідтворення цілісних національно-державних економічних систем.

Загалом, ендогенні моделі надають особливого значення ролі інновацій, досліджень і розвитку (R&D) та людського капіталу, які можуть стимулювати довгострокове зростання. У сучасних умовах для постіндустріальних країн це особливо важливо, оскільки вони мають значні інвестиції в науку, освіту та високотехнологічні галузі. Згідно з моделлю П. Ромера, економіки можуть продовжувати рости в довгостроковій перспективі завдяки постійному підвищенню продуктивності через інновації, підтримувані урядом або приватними компаніями. [15]

Інституціональні теорії, які здобули популярність у другій половині ХХ століття, стверджують, що якість економічних інституцій є ключовим чинником економічного зростання. За Д. Норттом, ефективні інститути – від правової системи до ринку праці – створюють умови для економічного розвитку, стимулюючи інвестиції та інновації. Для постіндустріальних країн інституційні чинники мають значну роль у забезпеченні стабільності та підтримці інноваційного клімату. Ці країни також схильні проводити структурну політику, спрямовану на вдосконалення управління, регулювання ринків і стимулювання підприємництва. Інституціональні фактори також

можуть сприяти розвитку нових технологій і підвищенню конкурентоспроможності економіки.

Отже, у постіндустріальних країнах, спостерігається комбінація чинників, розглянутих у різних моделях економічного зростання. Ендогенні та інституціональні теорії, які підкреслюють важливість людського капіталу, інновацій та якісних інститутів, є найбільш релевантними для цих економік. Окрім інвестицій у знання та інновації, постіндустріальні країни значну увагу приділяють структурній політиці, що сприяє переходу до нових технологій і розвитку екологічно стійких галузей.

Таким чином, для досягнення стабільного та тривалого економічного зростання в умовах постіндустріального суспільства доцільним є поєднання елементів різних теоретичних підходів. Це дозволить краще розуміти складні процеси економічного розвитку та формувати ефективну політику для подальшого прогресу.

Вивчення економічного зростання постіндустріальних країн є важливим для розуміння новітніх світових господарських процесів та глобальних тенденцій. На основі розвинутої економіки в таких країнах формується суспільство знань, де визначальним ресурсом прогресу стає інтелектуальний капітал. Економічне зростання в постіндустріальних країнах є визначальною передумовою формування матеріальної основи суспільного розвитку та визначає істотним чином довгостроковий (стратегічний) вектор майбутнього країн. Основними чинниками економічного зростання постіндустріальних країн є:

- Інновації та технології. Саме завдяки тому, що багато коштів виділяється на фінансування науки та технологій, це стає рушійною силою для постійного економічного розвитку. Також покращення ефективності виробництва завдяки впровадженню ІТ технологій сприяє поліпшенню комунікації та створенню нових продуктів і послуг.

- Людський капітал. Висока якість освіти й постійне підвищення кваліфікації працівників забезпечує конкурентоспроможність економіки, а

успішне залучення та утримання висококваліфікованих спеціалістів стимулює інновації та досягнення продуктивності.

- Відкритість економіки. Активна участь у світовій торгівлі сприяє розширенню і конкурентоспроможності ринку збуту. Крім того, приплив іноземного капіталу сприяє оновленню технологій та створенню нових робочих місць.

- Екологічна забезпеченість. Використання «зелених» рішень дозволяє зберегти довкілля й створює нові можливості для розвитку бізнесу.

- Інституційне середовище. Стійкість політичної ситуації створює сприятливі умови для інвестиційної і підприємницької діяльності. Також прозорі та некорумповані уряди допомагають залучати інвестиції та знижувати виробничі витрати.

- Соціальна інфраструктура. Здорове населення є більш продуктивним і сприяє економічному зростанню, а системи соціального захисту сприяють стабільності та розкриттю людського потенціалу.

- Підприємництво. Створення нових бізнесів, особливо в інноваційних сферах, стає ключовим джерелом економічного зростання. Це, передусім, нано-, біо-, інформаційні технології, а також когнітивні науки. Саме вони, за висновками експертів NSF (National Science Foundation, США), домінуватимуть у формуванні майбутньої економіки, суспільства та інфраструктури [16].

У світі виділяється три провідні постіндустріальні країни – це США, Японія і Німеччина. В цих країнах зосереджено 97% інтелектуального потенціалу світу, що дозволяє їм здійснювати більш, ніж 90% високотехнологічного світового виробництва [17]. Корпорації, які походять з цих країн, контролюють основну частину світового господарства. На ці країни припадає половина світового ВВП і промислового виробництва.

Наймогутніша країна світу – США. Її частка у сумарному ВВП великої сімки становить 40%. Країна займає вагомі позиції на світовому ринку товарів, послуг і капіталів (табл. 1.4). США є головним світовим експортером усіх видів

науково-технічних знань. США – лідер на світовому ринку наукомісткої продукції – робототехніки, гнучких автоматизованих систем, нових матеріалів, біотехнологій тощо [18].

Таблиця 1.4

Основні економічні показники США, 2023 р.

Показник	Значення	Примітка
Номінальний ВВП (трлн дол. США)	~23	
Зростання ВВП (%)	~ 2	Після сильного зростання у 2021 році економіка США сповільнилася.
Інфляція (%)	~8	Найвищий рівень за останні 40 років, пов'язаний з низкою факторів, включаючи пандемію COVID-19 та війну в Україні.
Безробіття (%)	~3,5	Досить низький рівень, що свідчить про міцний ринок праці.
Структура ВВП (%), у т.ч.:	100	
сільське господарство	~1	
промисловість	~19	
сфера послуг	~80	Сфера послуг є домінуючою.

Джерело: створено автором на основі [19].

Як показують дані, у 2023 р. американська економіка показала більш помірні темпи зростання. Це пов'язано з низкою факторів, включаючи інфляцію, підвищення процентних ставок та геополітичні ризики. Про одну з головних проблем за останні роки для економіки США свідчить високий рівень інфляції. Вона призвела до зростання вартості життя для американців та спонукала Федеральну резервну систему вжити заходів для її зниження. Але незважаючи на інфляцію та сповільнення економічного зростання, ринок праці в США залишався досить міцним, оскільки низький рівень безробіття (3,5%) свідчить про високий попит на робочу силу. Сфера послуг продовжувала домінувати в економіці США, що є характерною ознакою постіндустріальних країн.

Узагальнюючі можна сказати, що основними чинниками економічного успіху США є:

- всебічне заохочення підприємницької активності американським суспільством і державою;

- націленість на досягнення успіху для всіх, незалежно від місця походження або соціального статусу;
- ефективне втручання держави в економіку;
- протестантська етика, висока трудова мораль, заснована на наполегливій праці і впевненості в своїх силах;
- використання новітніх технологій.

Також однією з найрозвинутіших постіндустріальних країн є Німеччина. У наш час Німеччина вважається одним з лідерів у сфері Індустрії 4.0. Адже надзвичайні досягнення цієї країни протягом останніх десятиліть (після подолання політичних викликів, пов'язаних з об'єднанням Західної та Східної її частин) надали уряду силу здійснити економічний прорив. Наразі економіка Німеччини набуває потужного прориву, який цілком порівняний з прогресом соціально-економічного розвитку США. У наш час в Німеччині відбувається активний розвиток інновацій, який передусім і забезпечує економічний та соціальний розвиток країни, слугуючи важливим чинником подальшого прогресу (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Основні економічні показники Німеччини, 2023 р.

Показник	Значення	Примітка
Номінальний ВВП (млрд. євро)	~4,3	
Зростання ВВП (%)	~1,9	Незважаючи на кризи, економіка країни продемонструвала позитивне зростання.
Інфляція (%)	~8	Рекордно високий рівень за останні десятиліття, зумовлений зростанням цін на енергоносії та продукти харчування.
Безробіття (%)	~3	Досить низький рівень, що свідчить про міцний ринок праці.
Структура ВВП (%), у т.ч.:	100	
промисловість	~25	Потужна промисловістю, незважаючи на деструктивний вплив енергетичної кризи.
сфера послуг	~70	Сфера послуг є домінуючою.

Джерело: створено автором на основі [20]

Наведені дані свідчать, що незважаючи на певні труднощі (передусім, це енергетична криза) економіка Німеччини демонструє стійкість. Тобто, позитивне зростання ВВП свідчить про міцні основи економіки, хоча підвищення цін на енергоносії й призвело до зростання виробничих витрат та змусило деякі підприємства скоротити виробництво. Високий рівень інфляції (8%) також зумовлений зростанням цін на енергоносії і, як наслідок, зростанням цін на продукти харчування. Отже, ціни на енергоносії є одним із найбільших викликів для німецької економіки у 2023 році, який призвів до зниження реальних доходів населення та зростання витрат для підприємств. Щодо рівня безробіття, то Німеччина показала низький результат (3%), що у свою чергу свідчить про відносно здорову ситуацію на ринку праці.

Ключовими чинниками економічного зростання Німеччини є:

- провідні позиції у високотехнологічних галузях, таких як машинобудування, автомобілебудування (BMW, Mercedes-Benz, Volkswagen) та хімічна промисловість (BASF);
- реалізація концепції "Індустрія 4.0" завдяки цифровізації виробництва та впровадженню інноваційних рішень;
- розвиненість сектору послуг, зокрема, у фінансовій, страховій та консалтинговій сферах;
- активна участь у створенні глобальних ланцюгів доданої вартості та провідні позиції у світовому експорті;
- високий розвиток освіти;
- лідерські позиції в екологічних технологіях завдяки ініціативі «Energiewende» (перехід до зеленої енергетики);
- високий рівень соціального захисту, який забезпечує стійкість економіки.

Отже, завдяки цим факторам Німеччина демонструє стійке економічне зростання і здатність адаптуватися до викликів сучасності. Її економічна модель заснована на інноваціях, глобальній інтеграції та екологічних підходах, які характерні для постіндустріальних країн.

За основними макроекономічними показниками та даними Міжнародного валютного фонду у 2022 році Японія посідає 3-є місце в світі, домагаючись особливих успіхів у розвитку сучасних технологій і обладнання. До 1970-х років країна була найбільшим імпортером іноземних ліцензій, але у наш час стала експортером високотехнологічної продукції та науково-технічних знань.

Економічна модель, яку використовують у Японії, має назву «ієрархічний корпоративізм». Вона полягає в активній участі держави в економіці країни. Тісні зв'язки між урядом, банками та провідними корпораціями дозволяють розробити стратегію продуманого планування економічного розвитку.

Особливою формою організації економіки в Японії є об'єднання фірм у промислово-фінансові групи – так звані кейрецу. Вони мають високу конкурентоспроможність за рахунок встановлення довготривалих стійких зв'язків між підприємствами. Зі 100 найбільших промислових фірм Японії 70 є членами тієї чи іншої кейрецу [21].

Таблиця 1.6

Основні економічні показники Японії, 2023 р.

Показник	Значення	Примітка
Номінальний ВВП (трлн дол. США)	~5,2	
Зростання ВВП (%)	~1,8	Незначне уповільнення темпів зростання порівняно з попередніми роками.
Інфляція (%)	~3	Проглядається помірне зростання інфляції через зростання цін на енергоносії та продукти харчування.
Безробіття (%)	~2,8	Незначне зростання безробіття внаслідок уповільнення економічного зростання.
Структура ВВП (%), у т.ч.:	100	
промисловість	~20	Автомобілебудування, електроніка та машинобудування є ключовими галузями.
сфера послуг	~80	Фінанси, торгівля, нерухомість та туризм є основними секторами.

Джерело: створено автором на основі [20]

Наведена аналітика підтверджує, що незважаючи на глобальні виклики, економіка Японії залишається стабільною. Це пов'язано з міцною внутрішньою економікою, експортом високотехнологічних товарів та ефективним управлінням державним боргом. Щодо рівня інфляції, то Японія має низький показник (3%). Низький рівень безробіття свідчить про міцний ринок праці. Однак, демографічне старіння населення створює тиск на систему соціального забезпечення та може сповільнити економічне зростання в майбутньому.

Основними чинниками, які забезпечили економічний успіх Японії, є:

- 1) ретельно продумана Національна стратегія економічного розвитку;
- 2) широке запозичення наукових і технологічних досягнень інших розвинених країн;
- 3) відносно низькі витрати на оборону;
- 4) інтенсивна праця дисциплінованих японців.

Отже, можна зробити висновок, що економічне зростання – це багатогранний процес, що включає взаємодію багатьох факторів. Країни-економічні лідери досягають успіху завдяки правильному поєднанню цих факторів, а структурні зміни в економіці є невід'ємною частиною процесу економічного зростання і відображають адаптацію капіталу до інновацій та нових умов суспільства.

Висновки до розділу 1

Аналіз концепції економічного зростання в контексті постіндустріального відтворення та дослідження теоретичних моделей і чинників зростання дозволяють зробити низку важливих висновків.

Економічне зростання в постіндустріальних суспільствах, на відміну від індустріальної моделі, базується не на збільшенні обсягів матеріального виробництва, а на розвитку сфери послуг, технологічних інноваціях та

інформаційних технологіях. Людський капітал, технологічні інновації та ефективність використання ресурсів є ключовими факторами зростання.

Постіндустріальні моделі економічного зростання демонструють розмаїття модифікацій відповідно до специфіки господарського механізму країн, їх соціально-культурних особливостей, позицій у системі світового політичного лідерства тощо. Одночасно з цим, моделі постіндустріального економічного зростання відображають уніфікованість розбудови господарських систем такого типу. Зазначена уніфікованість простежується через наявність одних й тих самих (для всіх постіндустріальних країн) факторів економічного зростання, а саме:

- Інновації. Розвиток нових технологій, продуктів та процесів є рушійною силою економічного зростання.
- Людський капітал. Інвестиції в освіту, здоров'я та професійну підготовку населення є ключовим фактором підвищення продуктивності праці.
- Соціальний капітал. Довіра, соціальні мережі та інституційна якість сприяють економічному зростанню.
- Збалансований розвиток. Важливість поєднання економічного зростання з соціальним та екологічним розвитком.

Отже, розуміючи теоретичні моделі та фактори економічного зростання, можна краще планувати стратегії економічного розвитку з акцентом на сталий розвиток та інтеграцію в глобальні процеси.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНИХ КРАЇН (ПРИКЛАД США)

2.1. Структурна політика постіндустріальних країн (приклад США)

Структурна політика є основою стратегії розвитку будь-якої країни. Вона розробляється на принципах максимізації економічного зростання, коли в рамках державного фінансування уряд визначає пріоритетні програми і проекти, а отже, окреслює ключові напрями структурних перетворень відповідно до цілей і завдань, які стоять перед суспільством. Наочним прикладом структурної політики, яку проводять уряди постіндустріальних країн, є підходи до визначення зазначених засад в США.

Сполучені Штати Америки протягом довгого періоду часу демонструють стійке економічне зростання, являючись при цьому однією з найрозвиненіших постіндустріальних країн світу. Цей здобуток є результатом комплексного впливу багатьох факторів, які взаємодіють один з одним і створюють сприятливе середовище для економічного розвитку. Саме дослідження та розуміння цих факторів дає можливість оцінити особливості розвитку економіки країни та визначити її неймовірну стійкість до кризових явищ.

Інновації завжди відігравали важливу роль у розвитку економіки США. Адже американські компанії приділяють багато уваги та часу розробці нових технологій, продуктів і послуг. Цьому сприяють наступні фактори:

1. Система виходу на ринок. У Сполучених Штатах існує високий рівень конкуренції, який спонукає компанії постійно шукати нові рішення та вдосконалювати існуючі продукти.

2. Великі інвестиції в дослідження та розробки. Американські компанії та уряди виділяють великі суми грошей на наукові дослідження, які можуть бути в авангарді технологічного прогресу.

3. Сприятливе середовище для підприємництва. Сполучені Штати є однією з найпривабливіших країн для створення нових підприємств на основі інноваційних стартапів.

Також важливим є те, що США вкладають великі кошти у розвиток науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт. За інформацією Національного наукового фонду США, щорічно на ці цілі виділяється понад 3% ВВП. Особливу роль відіграють такі технологічні гіганти, як Google, Apple і Microsoft, які інвестують в штучний інтелект, біотехнології і «зелені» технології. За підрахунками Forbes, із десяти найбільших технологічних компаній у світі сім — американські; 13 з 20-ти найкращих. Такий рівень домінування теж надзвичайний.

Одним із яскравих прикладів наукового лідерства США, проявився під час пандемії COVID-19. Коронавірусна інфекція спричинила раптове випробування медичних і біотехнологічних можливостей кожної країни світу майже водночас з розробленням вакцин. Найефективнішою вакциною стала Moderna, яку розробили у США за абсолютно новою технологією (вакцини з використанням мРНК). Схожа з нею щодо ефективності та швидкості розроблення була вакцина Pfizer-BioNTech, також з використанням мРНК, яка стала спільною роботою США (Pfizer) і Німеччини (BioNTech). Третю вакцину – Johnson & Johnson (або Janssen) розробила голландська лабораторія бельгійської дочірньої компанії американської фірми (Johnson and Johnson), тобто вона представляє інше спільне підприємство ЄС і США [22].

Отже, можна сказати, що Сполучені Штати завдяки різним факторам демонструють високий рівень економічного зростання, який є характерним для постіндустріального суспільства. Завдяки гнучкій ринковій системі, великим інвестиціям у наукові дослідження та створенню сприятливого середовища для підприємництва Сполучені Штати стали світовим лідером у галузі інновацій та технологій. Ключова роль таких компаній, як Google, Apple і Microsoft, підкреслює домінуюче становище США в індустрії високих технологій, а швидка розробка ефективної вакцини проти COVID-19, показала

важливість інвестиції у дослідницькі роботи та здатність країни швидко та ефективно реагувати на світові проблеми.

Високий рівень освіти та кваліфікації робочої сили є ще одним ключовим фактором економічного зростання в Сполучених Штатах. Зазначений рівень забезпечується таким:

1. Системою освіти, яка сприяє розвитку навичок, необхідних для постіндустріальної економіки. Сполучені Штати займають лідируючі позиції у світі за кількістю університетів, включених до світового рейтингу.

2. Динамічний ринок праці, який заохочує постійне підвищення кваліфікації. Гнучка зайнятість і висока заробітна плата залучають таланти з усього світу.

3. Міграційна політика, яка може забезпечити додатковий приплив людського капіталу і залучити кваліфікованих працівників з інших країн.

Дані про людський капітал США свідчать про унікальну концентрацію академічних та наукових ресурсів. Населення США становить всього 4,25% від світового, але в країні розташовано 50% провідних дослідницьких університетів. З 10 кращих університетів світу 8 знаходяться в Сполучених Штатах, а також 23 з 50 кращих університетів світу. Значна частина академічних талантів приїжджає до Сполучених Штатів, що робить країну центром інновацій та наукових досягнень (табл. 2.1) [22].

Також важливу роль у економічному зростанні країни відіграє фінансовий сектор. Адже його ефективність ґрунтується на розвиненій інфраструктурі, довірі інвесторів та глобальній ролі долара США.

США мають найбільші у світі фондові біржі – Нью-Йоркську фондову біржу (NYSE) і Nasdaq. Ринкова капіталізація NYSE становила понад 25 трлн. дол. у 2023 році, що дорівнює більше ніж 40% глобальної капіталізації фондових ринків. Nasdaq зосереджується на технологічних компаніях, таких як Apple, Microsoft та Alphabet, які генерують трильйони доларів ринкової вартості.

Крім того, американська банківська система є найбільш капіталізованою у світі, що забезпечує фінансову стабільність. Загальна активна кредитна база США у 2023 році перевищила 18 трлн. дол., що підтримує розвиток бізнесу та інфраструктурні проекти. Ставка рефінансування Федеральної резервної системи залишається важливим інструментом стимулювання економічної активності, забезпечуючи доступність позик для малого бізнесу та корпорацій.

Таблиця 2.1

Людський капітал США як фактор економічного зростання

Показник	Дані та факти
Частка населення у світі, %	4,25
Частка найкращих університетів світу	– 8 з 10 найкращих університетів світу розташовані в США
	– 13 з 20 найкращих
	– 23 з 50 найкращих
	– 38 з 100 найкращих
Освіта	США лідирує за витратами на освіту на душу населення; середній розмір витрат на освіту – понад 15 000 дол. на рік на студента
Інноваційна діяльність	Один із найвищих показників у світі витрат на дослідження та розробки (R&D) – близько 3,5% ВВП
Потік академічних талантів	Головний напрямок імміграції – висококваліфіковані спеціалісти та студенти з усього світу
Кількість іноземних студентів	Понад 1 мільйон іноземних студентів навчаються в американських університетах (2023 р.)
Імміграційна політика	Дозволяє залучати іноземних працівників через програми, наприклад, H-1B (спеціалісти у сфері ІТ та інженерії)
Рівень зайнятості висококваліфікованих працівників	Високий попит на професії у сферах технологій, медицини, фінансів та інженерії
Участь жінок у робочій силі	На ринку праці понад 57% жінок
Рівень грамотності, %	99

Джерело: створено автором на основі [23]

Щодо долара США, то він залишається головною резервною валютою світу. У 2023 році понад 58% світових валютних резервів зберігалися в доларах США і близько 88% міжнародних валютних операцій здійснюються з використанням долара [24].

Долар також забезпечує стабільність міжнародної торгівлі, створюючи переваги для США у залученні інвестицій і зменшенні витрат на обслуговування боргу. Отже, фінансова система США є основою її економічної стабільності та глобального впливу. Вона надає компаніям доступ до ресурсів, підтримує інновації та зміцнює позиції країни на світовій арені.

Важливим фактором прогресивних економічних змін в США є також ефективна державна політика, яка дає можливість забезпечити стабільність та довгостроковий розвиток господарської системи країни. Основними аспектами є:

1. Податково-бюджетна політика, спрямована на стимулювання економічного зростання не тільки за рахунок зниження податків для підприємств і домогосподарств, а й за рахунок інвестицій в стратегічні області, такі як інфраструктура та енергетика.

2. Грошово-кредитна політика Федеральної резервної системи (ФРС) забезпечує контроль над інфляцією і стабільність національної валюти.

3. Інвестиції в інфраструктуру, які утворюють умови для розвитку бізнесу і покращують продуктивність економіки.

4. Нормативно-правова підтримка підприємництва, що сприяє спрощенню умов ведення бізнесу і стимулює розвиток малих і середніх підприємств.

5. Соціальна політика, спрямована на зменшення соціальної нерівності та забезпечення соціальної стабільності. Соціальна справедливість та рівні можливості для всіх є важливими факторами для збереження соціального миру та стабільного розвитку економіки.

Отже, ефективна державна політика має певні ключові фактори, які допомагають забезпечити довготривалий розвиток економіки США. Комплексне поєднання цих факторів дозволяє США зберігати свою позицію однієї з найпотужніших економік світу. Однак, слід зазначити, що економіка є динамічною системою, і для збереження лідерства США необхідно постійно адаптувати свою політику до мінливих умов глобальної економіки.

2.2. Стійкість моделі постіндустріальної економіки в умовах циклічності розвитку та кризогенності сучасного суспільства (приклад США)

Економіка Сполучених Штатів є однією з найпотужніших і найбільш динамічних у світі. Упродовж XX та XXI століть США неодноразово демонстрували здатність протистояти глобальним економічним потрясінням та швидко відновлюватися після кризових ситуацій. Ключовими факторами, що сприяють стабільному розвитку американської економіки, є інноваційні підходи, високоорганізована фінансова система, ефективність праці та активна участь у світових економічних процесах.

Аналіз історичного розвитку економіки США дозволяє простежити закономірності її циклічності. Починаючи з Великої депресії 1930-х років і до сучасного етапу цифрової трансформації, економіка країни пережила численні періоди підйомів і спадів, які були спричинені як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками.

Одним з найголовніших показників економічної активності є валовий внутрішній продукт (ВВП). Аналіз динаміки ВВП дозволяє оцінити темпи економічного зростання, виявити періоди спаду і підйому, а також виявити структурні зміни в економіці (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка ВВП США, 2019-2024 рр.

Рік	Обсяг ВВП (трлн дол.)	Приріст ВВП (%)
2019	21,37	2,3
2020	20,89	- 3,4
2021	23,32	5,7
2022	25,46	2,1
2023	27,36	2,4
2024 (оцінка)	28,10 - 28,50	2,0 – 2,2

Джерело: побудовано автором на основі [25]

Аналіз динаміки внутрішнього валового продукту США за 2019-2024 рр., демонструє, що 2020 рік став переломним для економіки США. Адже

показники економічного розвитку, в порівнянні з 2019 роком, знизилися на 3,4%. Це пов'язано було з пандемією COVID – 19, яка порушила глобальні ланцюги поставок і зменшила споживчі витрати. Крім того, уряд вимушений був витратити трильйони доларів на допомогу подолання пандемії в країні.

У 2021 році економіка США швидко зросла та досягла рекордного росту 23,32 (трлн дол.), що на 5,7% більше ніж у 2020 році. Це було максимальне зростання з 1984 року. Економічне зростання було зумовлене збільшенням витрат на товари та послуги для особистого споживання, а також збільшенням експорту та приватних інвестицій.

В 2023-2024 році темпи зростання стабілізувалися на що вказують показники росту 2,1 – 2,4%. Це свідчить про повернення економіки до більш стабільного та збалансованого розвитку економіки.

Щодо 2024 року, то очікується помірний зріст ВВП (2,0 – 2,2%), але економічне зростання може сповільнитися. Як зазнає Bloomberg, інфляція підскочила до некомфортного рівня, перервавши хвилю високого попиту і приглушеного цінового тиску. Це може призвести до того, що показники економічного зростання в США можуть сповільнитися до майже дворічного мінімуму. Але незважаючи на це, все одно прогнозується помірне зростання ВВП країни завдяки збільшенню інвестицій у «зелену» енергетику, інновації та відновленню споживчого попиту [26].

Отже, аналіз показує високу стійкість економіки США до викликів зовнішніх криз і її здатність швидко адаптуватися до несприятливих умов. Навіть у такі неспокійні часи, як пандемія COVID-19, економіка демонструвала швидке відновлення завдяки структурній гнучкості, інноваціям та ефективним заходам державної підтримки. Але в той же час зберігаються серйозні довгострокові проблеми, в тому числі зростаючий державний борг, уповільнення зростання після відновлення і необхідність зберігати конкурентоспроможність перед обличчям глобальних економічних змін. Ці аспекти вимагають стратегічного підходу до визначення пріоритетів майбутнього економічного зростання, особливо зважаючи на політичні

виклики (внутрішні – пов’язані з виборами в США та зовнішні – пов’язані зі змінами політичної карти світу).

У функціональності сучасної економіки важливу роль відіграють економічні цикли, які у свою чергу відображають періодичність змін економічної активності. Сполучені Штати, є постіндустріальною країною з однією з провідних економік світу, яка є наглядним прикладом країни, що піддається економічному циклу, який має значний вплив не тільки на внутрішні процеси, а й на світову економіку.

За останнє століття економіка США пройшла через безліч циклів, які у свою чергу залишили певний слід для подальшого розвитку економіки країни (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Історичний аналіз економічних циклів у США

Період	Назва циклу	Основні причини	Ознаки	Наслідки
1929-1939	Велика депресія	Надмірний борг, нерівномірний розподіл доходів, крах фондового ринку	Масове безробіття, банкрутство підприємств, дефляція	Глибока соціальна криза, зміна економічної політики
1945-1970	Повоєнне економічне зростання	Розвиток промисловості, інновації	Високі темпи зростання ВВП, низьке безробіття, зростання життєвого рівня	Створення міцної економічної бази США
1970-ті	Енергетична криза	Зростання цін на нафту	Стагфляція (одночасне зростання інфляції та безробіття)	Зміна структури економіки, посилення інтересу до альтернативних джерел енергії
2000	Дотком-бульбашка	Переоцінка технологічних компаній	Різкий спад на фондовому ринку, банкрутство багатьох стартапів	Переоцінка ризиків інвестування у нові технології
2008	Фінансова криза	Іпотечна криза, надмірна заборгованість	Глобальний економічний спад, банкрутство великих фінансових інститутів	Реформа фінансової системи, посилення регулювання банківського сектору

Джерело: створено автором на основі [27]

Отже, історія економіки США за останнє століття відображає її циклічний розвиток, де кожна криза виявляла вразливі аспекти, а періоди зростання сприяли вдосконаленню та адаптації. Основні уроки включають необхідність ефективного регулювання фінансових ринків, диверсифікації економічної структури, раціонального управління ресурсами та гнучкості перед глобальними викликами. Ці чинники стали фундаментом для побудови більш стабільної та витривалої економічної системи.

На основі аналізу економічних циклів можна виділити кілька ключових трендів:

1. Технічний прогрес. Сполучені Штати є лідером у впровадженні інновацій, які впливають на продуктивність і створюють нові галузі промисловості. Інформаційні технології, біотехнології та «зелена» енергетика стимулюють економічний розвиток.

2. Глобалізація та інтеграція. Зміцнення зв'язків зі світовою економікою забезпечує доступ до нових ринків, але створює залежність від глобальних ризиків.

3. Енергетичний перехід. Відмова від викопного палива і розвиток «зеленої» енергетики сприяють формуванню нових галузей промисловості, скорочення викидів вуглекислого газу і стимулювання економічного зростання.

4. Демографічні зміни. Хоча старіння населення впливає на структуру та соціальні витрати ринку праці, імміграція все ще є основною причиною демографічного зростання.

5. Зростаюча нерівність. Нерівність доходів стала серйозною проблемою для стійкого зростання та соціальної стабільності.

Отже, економіка США знаходиться у стані постійної еволюції, характерної для постіндустріальної епохи. Вирішальну роль відіграють технічний прогрес, глобалізація, трансформація енергетики, демографічні зміни та зростаюча нерівність створюють нові виклики та можливості для економічного розвитку. У якості світового лідера США активно формують

глобальні економічні тренди, адаптуючись до нових викликів і створюючи можливості для сталого розвитку не лише своєї, а й світової економіки.

США є постіндустріальною країною з розвинутою економікою, яка постійно покращується, але вона як і більше країн також часто стикається з низкою проблем та викликів, які у свою чергу пов'язані з трансформацією економіки, зміною пріоритетів у виробництві та глобальними тенденціями. Основними викликами для країни є:

1. Зростаючий державний борг. Великі витрати на соціальні програми, оборону та стимулювання економіки призводять до збільшення державного боргу.

Наслідки для економіки: Обмеження маневреності у фіскальній політиці, зниження інвестицій у розвиток, сповільнення адаптації до глобальних змін.

2. Кліматичні ризики. Збільшення частоти природних катастроф, порушення виробничих ланцюгів.

Наслідки для економіки: Необхідність значних інвестицій у зелену економіку, структурні зміни в економіці.

3. Дисбаланси на фінансових ринках: Висока залежність від фінансових послуг, зростання боргового навантаження.

Наслідки для економіки: Ризик фінансових криз, нестабільність, загроза для сталого розвитку.

4. Трансформація ринку праці. Зниження попиту на некваліфіковану працю, зростання попиту на висококваліфікованих фахівців.

Наслідки для економіки: Потреба у перекваліфікації великої кількості працівників, соціальна напруженість.

5. Соціально-економічна нерівність. Зростання розриву в доходах, нерівний доступ до освіти та охорони здоров'я.

Наслідки для економіки: Зниження купівельної спроможності, соціальна напруженість, сповільнення економічного зростання.

6. Глобальна конкуренція. Сильний тиск з боку нових глобальних гравців у високотехнологічних секторах.

Наслідки для економіки: Необхідність постійних інвестицій у дослідження, інновації та підтримку стартапів для збереження конкурентоспроможності.

Отже, економіка США є стійкою постіндустріальною системою, яка в умовах нерівномірності економічного розвитку та періодично виникаючих криз, демонструє адаптивність завдяки технологічному прогресу, інвестиціям у людський капітал та екологічним реформам. Але такі проблеми, як зростаючий борг, кліматичні ризики та фінансова нестабільність, вимагають стратегічних рішень. Розуміння цих проблем та довгострокових тенденцій є ключем до забезпечення стабільного економічного розвитку Сполучених Штатів у майбутньому.

2.3. Компаративний аналіз постіндустріального розвитку країн-технологічних лідерів (приклад США)

Економіку США можна вважати провідною серед інших постіндустріальних господарських систем світу, становлення яких відбувається у наш час. Така ситуація обумовлена головним чином орієнтацією на інновації, технології, послуги та фінанси. Основними особливостями цієї моделі в США є те, що по-перше, в країні переважає сектор послуг. Понад 77% ВВП країни припадає на сектор послуг, включаючи фінанси, освіту, методологію та технології. По-друге, Сполучені Штати багато часу приділяють технічному розвитку і це дозволяє країні бути світовим центром інновацій, особливо в IT-індустрії, біотехнологіях та фінансових технологіях. По-третє, країна виділяє понад 3% ВВП на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (R&D, Research and Development), що надає США конкурентну перевагу на глобальному рівні міжнародних економічних відносин.

Для оцінки економічного лідерства США доцільно проаналізувати основні показники які відображають стан та розвиток економіки країни та порівняти їх з іншими країнами світу (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Основні показники економічного зростання США
та інших країн світу, 2023 р.**

Показник	США	Німеччина	Японія	Південна Корея
ВВП (трлн дол. США)	27,36	4,08	4,26	1,79
Темпи зростання ВВП (%)	3,1	-0,3	0,2	0,1
ВВП на душу населення (трлн дол. США)	76,329	48,718	34,017	33,372
Частка сфери послуг у ВВП (%)	77	69	73	62
Державний борг до ВВП (%)	128	65	262	51

Джерело: створено на основі [28]

Як показує аналіз, у 2023 році реальний ВВП США зріс на 3,1%, що перевищує показники більшості розвинених країн, таких як Німеччина (-0,3%) або Японія (0,2%) та Південна Корея (0,1). Це свідчить про стійкість американської економіки навіть в умовах глобальних викликів. Крім того, серед країн, взятих для порівняння з, США має найвищий ВВП на душу населення, який складає 76,329 дол. США, що вказує на ефективність економічної моделі, яка формується на капіталоемності та інноваціях.

Щодо частки у сфері послуг, то США має найвищий показник понад 77%. Для порівняння, у Німеччині частка послуг становить близько 69%, у Японії – 73%, а у Південній Кореї лише 62%. При цьому США зберігають провідні позиції у високотехнологічному виробництві, особливо в таких галузях, як аерокосмічна, фармацевтична, ІТ та біотехнології. Відносно державного боргу, то для Сполучених Штатів це залишається однією з проблем, адже показник склав 128% і це створює ризики для фінансової стабільності. Найнижчий державний борг був у Південній Кореї (51%), а найвищий у Японії (262%). Доречно зауважити, що небезпека стабільності економічного зростання в США через наявність великого державного боргу,

дійсно потенційно існує. Проте економіка США не є банкрутом. Її зростання дозволяє регулярно компенсувати борг, навіть при тому, що наразі він на 28 % більший за ВВП. Ситуацію вирівнює те, що частину боргу приймають на себе Урядові фонди, які частково перекривають борг Бюджету центрального уряду. Це фактично дозволяє утримувати борг на рівні, що не перевищує ВВП.

Інвестиції в дослідження та розробки (R&D) є важливим фактором технологічного прогресу, а також є вагомим показником економічного розвитку країни в постіндустріальному суспільстві. Порівнюючи вартість досліджень та розробок, кількість патентів у кожній країні та вартість освіти, можна оцінити потенціал інновацій та визначити лідерів у цій сфері. У центрі уваги аналізу знаходяться 4 найбільших країн світу: Сполучені Штати, Німеччина, Японія та Південна Корея. Ці країни традиційно вважаються лідерами в галузі технологій і відіграють ключову роль у формуванні глобальної інноваційної екосистеми. Тому завдяки цьому аналізу (додаток Г) ми можемо визначити конкурентні переваги США в порівнянні з іншими країнами (табл. 2.5)

Таблиця 2.5

Інвестиції у R&D та інновації США та інших країн світу, 2023 р.

Показник	США	Німеччина	Японія	Південна Корея
Інвестиції у R&D (% ВВП)	3,4	3,2	3,3	4,8
Кількість патентів (тис.)	59,0	26,4	44,5	27,8
Витрати на освіту (% ВВП)	6,2	4,8	5,0	4,7

Джерело: створено автором на основі [29]

Аналізуючи наведені данні, можна стверджувати, що США має значний відсоток інвестиції у R&D (3,4%). Хоча за цим показником країна поступається Південній Кореї (4,8%), однак зазначений показник свідчить про міцні позиції США в багатьох технологічних галузях (ІТ, біотехнології, аерокосмічна промисловість тощо).

Сполучені Штати не тільки лідирують за кількістю патентів (59 тисяч), демонструючи високу інноваційну активність, але і володіють найбільшою економікою в світі, в основному завдяки постійному оновленню технологій і розробці нових продуктів. Великі інвестиції в освіту (6,2% ВВП) забезпечують країну якісними людськими ресурсами, що є одним з ключових факторів підтримки такого високого рівня інновацій.

Отже, Сполучені Штати зробили найбільші інвестиції в наукові дослідження та розробки, університетську освіту високого рівня, активну співпрацю між державним та приватним секторами та значну кількість зареєстрованих патентів. Ці фактори створюють умови для того, щоб Сполучені Штати продовжували залишатися світовим лідером у постіндустріальну епоху.

Ще одним із важливих факторів зростання є розвинена соціальна сфера – саме вона розглядається в США як надійне джерело економічного прогресу. Соціально-економічні показники відображають рівень життя населення, стан економіки і, безпосередньо, соціальної сфери країни. При порівнянні цих показників між різними країнами, можна отримати уявлення про розвиток країн, виявити її переваги і недоліки, виявити загальні тенденції (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Соціально-економічні показники США та інших країн світу, 2023 р.

Показник	США	Німеччина	Японія	Південна Корея
Рівень безробіття (%)	3,6	3,0	2,6	2,7
Рівень інфляції (%)	2,7	6,9	2,5	3,5
Тривалість життя (років)	77,2	81,1	84,5	83,6
Витрати на охорону здоров'я (% ВВП)	16,8	11,4	10,7	8,1

Джерело: створено автором на основі [28]

Рівень безробіття в США склав 3,6%, що вказує на те, що країна має активний ринок праці, але серед обраних країн Японія має найнижчий рівень безробіття (2,6%), що характерно для економік з демографічними викликами.

Щодо рівня інфляції, то у 2023 р. значення цього показника в США після 2022 р. стабілізувалося на позначці 2,7%, а в інших країнах рівень інфляції залишився значно вищим, особливо у Німеччини (6,9%).

Також в США прослідковується найвищий рівень витрат на охорону здоров'я (16,8% ВВП), що пояснюється приватизованою системою охорони здоров'я. Але не зважаючи на це, тривалість життя залишається найнижчою серед обраних країн (77,2 роки). Це може бути пов'язано з тим, що США мають нерівність доступу до послуг та способу життя.

Отже, Сполучені Штати посідають лідируючі позиції серед постіндустріальних країн завдяки збалансованому поєднанню інновацій, високої продуктивності та економічної гнучкості. Такі країни, як Німеччина та Японія, є конкурентами в певних галузях, але темпи адаптації до глобальних змін поступаються Сполученим Штатам.

Незважаючи на те, що США має лідерство у різних сферах розвитку, країна також стикається з рядом викликів, які впливають на її місце на світовій арені. Одним з найбільших викликів для США є економічна нерівність. Адже економічна нерівність створює напруженість у суспільстві, обмежує економічну мобільність та посилює соціальні проблеми, такі як злочинність та безробіття. Причиною такої нерівності є структурні зміни в економіці, зокрема тотальна автоматизація виробництва, поширення ІІІ тощо. При цьому для США ця проблема, виникає не стільки з причини непотрібності працівників середньої кваліфікації, скільки породжена тим, що певні компанії (серед них досить великі) не встигають за швидкістю технологічного прогресу в світі. Як приклад – Intel (проігнорувала можливість розробки чипу для iPhone, не достатньо швидко використовує ІІІ), Boeing (програє з низкою технологічних переваг Airbus) тощо. Звідси такі явища як звільнення працівників і нерівність. Їх, з погляду на проблеми США, слід пов'язувати з жорсткою технологічною конкуренцією глобального рівня. Проте одночасно слід підкреслити, що США, як учасник боротьби за світове економічне лідерство, утримують свої позиції першості, а отже виклики безробіття та поглиблення нерівності через

невідповідність виробництва сучасним вимогам розвитку технологій не мають масового характеру та не створюють загроз.

Високий рівень заборгованості. Високий рівень заборгованості створює ризики для фінансової стабільності. Адже високий рівень запозичень призводить до того, що уряду стає складніше інвестувати кошти в розвиток інновацій, інфраструктури та освіти. Також ситуація погіршується через зростання витрат на обслуговування боргу, викликаного підвищенням Федеральною резервною системою процентних ставок для боротьби з інфляцією. Найбільш очевидними засадами для уникнення кризової ситуації, на нашу думку, з одного боку, є зростання ВВП (передусім на основі інновацій) та максимальне скорочення фінансування витрат за рахунок запозичень – з іншого.

Крім того, однією з проблем економічного зростання в США є відносно застаріла інфраструктура. У рейтингу інфраструктури Всесвітнього економічного форуму США посідають 13 місце після Німеччини, Японії та Південної Кореї. Адже мости, дороги, системи водопостачання та електричної мережі вимагають значних інвестицій, які оцінюються в 2,6 трлн доларів США протягом наступних 10 років.

Крім того, росте конкуренція з боку інших країн світу. Передусім це Китай, а також інші країни, що активно розвивають свої технологічні сектори, посилюючи, таким чином, конкуренцію для США.

США також стикається з наслідками старіння населення. У 2023 році частка громадян старше 65 років перевищила 16%, і ця цифра буде зростати. Це збільшує витрати на фінансування охорони здоров'я, соціального забезпечення та пенсій. Водночас збільшення видатків на охорону здоров'я (16,8% ВВП) створює додаткове фінансове навантаження на домогосподарства та бюджети.

Ще одним викликом для США є технологічна трансформація та автоматизація. Загальною для світового суспільства проблемою в період становлення постіндустріальних виробничих відносин є те, що автоматизація

та штучний інтелект змінюють структуру ринку праці; зайнятість людей із середньою кваліфікацією скорочується в багатьох секторах, особливо в обробній промисловості та сфері послуг. Це збільшує попит на висококваліфікованих фахівців, але збільшує економічну нерівність і збільшує потребу в перепідготовці працівників. Для США така проблема не є сторонньою, але не меншим чином на розшарування населення в країні впливає конкурентоспроможність на рівні первинних суб'єктів бізнесу. Йдеться про технологічну конкурентоспроможність, коли послаблення конкурентних позицій провідними національними компаніями розцінюється як послаблення позицій економічного лідерства країни в цілому. За такої ситуації технологічна невідповідність може спричинити деструктивність соціальної сфери.

Отже, США звісно стикається з певними викликами, але вона також має величезний потенціал для їх подолання. Для того щоб все вийшло ключовими пріоритетами для країни повинні бути боротьба з нерівністю, розвиток інфраструктури та інновації. Системний підхід до забезпечення економічного зростання в рамках структурної політики уряду США може не тільки створити необхідні умови стабільності, а й зміцнити позиції США як світового лідера в епоху постіндустріалізації.

Висновки до розділу 2

З аналізу структурної політики, стійкості моделей та порівняльного розвитку постіндустріальних країн, можна зробити низку важливих висновків, зосередившись на прикладі США. Структурна політика США довела свою ефективність у перетворенні країни на світового лідера в сфері інновацій. Державна підтримка досліджень, освіти та венчурного капіталу, а також ефективне регулювання сприяли динамічному розвитку технологічних компаній та створенню «Силіконової долини». Однак ця політика також створила низку проблем, включаючи нерівномірний розподіл доходів,

зростаючу соціальну нерівність та виклики, пов'язані з автоматизацією виробництва.

Модель постіндустріальної економіки США демонструє значну стійкість до економічних циклів і криз. Американська економіка виграє від міцної фінансової системи, адаптивного ринку праці та передової інфраструктури, які дозволяють швидко пристосовуватися до змін. Крім того, економіка США здатна швидко адаптуватися до змін завдяки масштабному впровадженні цифрових технологій.

Компаративний аналіз, своєю чергою, підтверджує, що США в порівнянні з іншими країнами, посідають перші позиції завдяки потужній інноваційній екосистемі, розміру внутрішнього ринку та досвіду роботи зі складними економічними системами.

Отже, узагальнюючи інформацію, можна стверджувати, що постіндустріальна модель США є однією з найбільш ефективних. У довгостроковому інтервалі часу економічному зростанню також сприяють стійкі позиції держави як світового політичного лідера, а також соціокультурні стандарти життя, що затвердились в країні.

РОЗДІЛ 3

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО ЗРОСТАННЯ

3.1 Розбудова постіндустріальної економіки в країнах Північної Америки

Розвиток постіндустріального суспільства у Північній Америці є унікальним прикладом успішної інтеграції прогресу інновацій, поєднаного з основами традиційної економіки країн цього регіону. Сусідні країни, США та Канада, демонструють як схожі, так і відмінні підходи до здійснення переходу від індустріальної до постіндустріальної моделі, що зумовлено їхніми історичними, соціальними та економічними передумовами.

Канада є однією з найбільш високорозвинених постіндустріальних країн світу. Майже 73,6% населення зайнято у сфері послуг. Одночасно істотною специфікою моделі економічного зростання країни є те, що видобуток корисних копалин залишається основним промисловим виробництвом, переважна частка продукції якого (80%) експортується. Канада є одним з найбільш великих експортерів енергоносіїв у світі. Особливе значення має також експорт нікелю, свинцю, урану, цинку та золота. Крім того, Канада є одним з провідних світових виробників сільськогосподарської продукції. Не зважаючи на те, що Канада є однією з ресурсорієнтованих країн, це не заважає їй активно інвестувати в технологічний розвиток. Основними ознаками розвитку постіндустріального суспільства в Канаді є:

- Інноваційні кластери. Одним із ключових елементів економічного зростання Канади стало створення інноваційних кластерів, таких як у Торонто, Ванкувері та Монреалі. Ці регіони приваблюють університети, стартапи, венчурні фонди та технологічні компанії, створюючи сприятливе середовище для розвитку нових галузей. А також це створює можливість взаємної співпраці між науковцями, підприємцями та інвесторами.

- Сировинна економіка як стабілізаційна основа зростання. Канадська економіка традиційно базується на видобутку та експорті природних ресурсів, таких як нафта, газ, мінерали, деревина та сільськогосподарська продукція. Однак, на відміну від багатьох інших країн, Канада активно інвестує у високотехнологічні галузі, такі як інформаційні технології, біотехнології та зелена енергетика, що допомогло зменшити її залежність від сировинного експорту.

- Інвестиції в освіту та наукові дослідження. Канада інвестує значні кошти в розвиток людських ресурсів і створює сприятливе середовище для досліджень та інновацій. Це дозволяє Канаді перетворювати природні ресурси на продукцію з високою доданою вартістю.

- Підтримка малого та середнього бізнесу. Країна надає значну підтримку молодим підприємцям та інноваційним компаніям, що стимулює розвиток нових технологій та продуктів.

- Сталий розвиток. Канада активно впроваджує стратегію сталого розвитку, зокрема у сфері відновлюваної енергетики. Водночас уряд фінансує дослідження, спрямовані на зменшення впливу традиційних сировинних галузей на навколишнє середовище.

- Партнерство з університетами та науково-дослідними установами. Тісні зв'язки між компаніями та науково-дослідними установами дозволяють швидко впроваджувати нові технології у виробництво.

Також немало важливим є те, що Канада є лідером розробці та виробництві чистих енергетичних технологій, таких як гідроенергетика, вітроенергетика та біопаливо. Країна успішно працює на міжнародному ринку програмного забезпечення та надає якісні ІТ-послуги. При цьому Канада також заохочує розробки нових ліків та вакцин для подолання різних хвороб та власних супутників.

Отже, можна сказати, що Канада демонструє високий рівень розвитку економіки поєднуючи при цьому розвиток сировинного сектору економіки з

інноваційним розвитком, що в результаті дозволяє їй посідати провідні позиції у низці високотехнологічних галузей.

За основними макроекономічними показниками (данні Міжнародного валютного фонду) у 2023 році Канада увійшла у топ-10 країн з високим економічним розвитком, домагаючись особливих успіхів у розвитку сучасних технологій і обладнання. У 2023 році рівень ВВП Канади становив близько 2140 млрд дол. США, що в результаті закріпило високий рівень ВВП на душу населення (44 910 дол. США). Це свідчить про високий рівень розвитку економіки та високий рівень життя населення (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Основні економічні показники Канади, 2023 рік

Показник	Значення
ВВП (млрд США)	2140
ВВП на душу населення (доларів США)	44 910
Зростання ВВП (%)	1,12
Рівень безробіття (%)	5,5
Інвестиції в енергетику (млрд США)	117
Валовий борг (млрд США)	1134

Джерело: створено автором на основі [30]

Канада активно інвестує у відновлювану енергетику та розвиває вітрові, сонячні та гідроелектростанції. Аналізи даних дозволяє стверджувати, що у 2023 році енергетичний сектор приніс Канаді 117 млрд дол. США, що становить значну частину ВВП. Це свідчить про те, що інвестиції в енергетичний сектор істотно забезпечують розвиток економіки країни. Це пов'язано саме з великими запасами природних ресурсів (нафта, газ) та одночасним прагненням країни розвивати альтернативні джерела енергії.

Зростання ВВП на 1,12% вказує на наявність позитивної економічної динаміки в країні. Величина приросту не є значною, але економіка країни демонструє поступальність зростання і стабільність розвитку.

Щодо рівня безробіття (5,5%), то можна зазначити, що цей показник є відносно низьким і свідчить про досить високу зайнятість населення. Однак, рівень безробіття відрізняється за регіонами країни і секторами економіки.

Для Канади валовий борг, також як і для інших розвинених країн, є однією з головних проблем. Однак, важливо оцінити не тільки абсолютну величину боргу, а і його динаміку та співвідношення його з ВВП. Важливо зауважити, що обсяг ВВП є досить великим і постійно зростаючим, тому для Канади ця ситуація не оцінюється як критична.

На підставі наведених даних можна зробити висновок, що економіка Канади у 2023 році продемонструвала стабільність розвитку. Високий рівень життя, низьке безробіття та значні інвестиції в енергетику свідчать про досить міцну економічну ситуацію, але звісно її подальший розвиток буде залежати від здатності ефективно реагувати на зовнішні виклики та забезпечувати інклюзивне економічне зростання.

Найбільші економіки Америки, США та Канада хоч і мають спільні кордони, але все-таки вони представляють різні моделі переходу до постіндустріального суспільства, що зумовлено їхньою історичною спадщиною, ресурсною базою та інституційними особливостями. Але певні схожості вони все одно мають.

По-перше, це те, що в США та Канаді рівень ВВП поступово зростає, що свідчить про тенденцію розвитку економіки в країнах та збільшення рівня сектору послуг до ВВП. По-друге, обидві країни вкладають багато коштів у інновації та розвиток нових технологій. По-третє, США та Канада є лідерами глобалізаційних процесів, що впливає на структуру їх економік. Незважаючи на те, що ці країни мають розвинені господарські системи, певні схожості в структурі економіки, вони все одно мають суттєві відмінності між собою (табл. 3.2)

Таблиця 3.2

Порівняння економічних систем США і Канади, 2023 р.

Показник	США	Канада
ВВП (трлн дол. США)	25	2,14
Частка послуг у ВВП (%)	~77	~60
Частка індустрії (%)	~20	~29
Експорт технологій, дол. США	1 трлн	49 млрд
Інвестиції в R&D (млрд дол. США)	150	36
Державний борг (% ВВП)	122	113

Джерело: створено автором на основі [31]

Аналіз даних дозволяє констатувати, що сектор послуг – це істотна частина економіки США (понад 77% ВВП). Високий розвиток економіки забезпечують такі галузі, як фінанси, ІТ, освіта та охорона здоров'я тощо. Щодо Канади, то тут також сектор послуг відіграє значну роль – близько 60% ВВП.

Щодо частки промисловості, то в Канаді її частка є більшою – приблизно 29% (до порівняння: в США – близько 20 %). Це може бути пов'язано з тим, що в Канаді більш розвинуті галузі гірничодобувної, енергетичної та деревообробної промисловості.

Показник експорту технологій США значно перевищує показник Канади. Це пов'язано з тим, що США є світовим лідером з експорту технологій з вартістю експорту понад 1 трлн доларів США а, отже, вказує на високий рівень науково-технічного прогресу та інноваційної активності в країні. В Канаді, аналогічний показник суттєво менший (49 млрд дол. США), що може бути пов'язаний з тим, що її країна більш орієнтована на експорт сировини.

Інвестиції в США та Канаді стимулюються як приватним сектором, так і через механізми державної підтримки. Однак в Канаді це відбувається в менших масштабах, ніж у США, зокрема через розвиток Силіконової долини, що є глобальним центром стартапів і технологій. У 2023 році США витратила понад 150 млрд дол. США на дослідження та розробки. В Канаді за цей час витратили тільки 36 млрд доларів США, але попри це, дії уряду, на нашу

думку, можна вважати продуктивними, зважаючи на активну підтримку стартапів через гарантії та податкові пільги. Крім того, варто підкреслити, що такі великі центри як Торонто та Монреаль, стають провідниками штучного інтелекту, зокрема завдяки роботі компанії Shopify.

Також важливим є той факт, що Канада має сильну соціальну політику, яка включає в себе доступну освіту, безкоштовну та якісну медицину та соціальне забезпечення. США ж у свою чергу виділяє значно менше коштів на соціальні програми, що в результаті призводить до економічної нерівності. Щодо державного боргу, то він є контрольованим.

Отже, проведений аналіз свідчить про різні моделі економічного зростання країн. Економіка США є більш зорієнтованою на розвиток інновації та високих технологій, а Канада має більш традиційну структуру економіки – таку, що зберігає більше ознак індустріалізму і, яка базується на використанні природних ресурсів та виробництві. Таким чином, на нашу думку, ситуація інтерпретується так: обидві країни (як США, так і Канада) здійснюють поступовий перехід до постіндустріальної економіки, але інтенсивність руху за названим вектором різна, як різним є і досягнутий кожною з країн результат (міра відповідності постіндустріальній моделі економічного розвитку).

3.2 Специфіка економічних моделей постіндустріального розвитку в країнах Європи

Країни Європи (якщо оцінювати регіон у цілому) посідають провідні позиції в світовій економіці завдяки розмірам промислового та сільськогосподарського виробництва, експорту товарів і послуг, рівнем розвитку міжнародного туризму. Економіка деяких з них успішно використовує переваги моделі постіндустріального розвитку. Господарські системи великих європейських країн, таких як Німеччина, Франція та Велика Британія, успішно завершили історичний період індустріалізації і зараз перебувають у постіндустріальній фазі економічного розвитку. Це означає, що

основним рушієм економічного зростання в цих країнах є сектор послуг, а не виробничий сектор. Інвестиції, фінанси та технологічні інновації стали ключовими факторами розвитку, завдяки чому Європа стала одним з найбільших економічних центрів світу.

Німеччина є однією з провідних країн Західної Європи у процесі переходу до постіндустріального суспільства. Цей перехід передбачає зміну фокусу економіки з виробництва товарів на надання послуг, зростання ролі інформаційних технологій та інновацій, впровадження Індустрії 4.0, а також змінами в структурі зайнятості.

Ключовими особливостями постіндустріального розвитку Німеччини є:

- Домінування сектору послуг. Сфера послуг відіграє провідну роль у німецькій економіці, на неї припадає значна частка ВВП і вона забезпечує більшість робочих місць. Зростання ВВП відбувається за рахунок таких секторів, як фінансові послуги, інформаційні технології, туризм та логістика.

- Активна діджиталізація. Цифрові технології стають наріжним каменем економічного та соціального життя Німеччини. З метою оптимізації процесів, підвищення якості послуг та створення інноваційних бізнес-моделей цифрові технології впроваджуються в різних секторах – від промисловості до освіти.

- Інноваційний потенціал. Німеччина є одним зі світових лідерів у сфері технологічних інновацій. Високий рівень реєстрації патентів та значні інвестиції в дослідження і розробки сприяють розвитку передових технологій і продуктів, що робить країну більш конкурентоспроможною на світовому ринку.

- Сильна система освіти. Німеччина славиться високоякісною системою освіти, яка готує висококваліфікованих фахівців для постіндустріального ринку праці. Це стосується як академічної, так і професійної освіти, що відповідає сучасним вимогам ринку.

- Соціальна стабільність і безпека. Німеччина має ефективну соціальну модель, яка гарантує високий рівень добробуту. Системи соціального

страхування, охорони здоров'я та соціального забезпечення є основою економічної та соціальної стабільності.

Поряд з Німеччиною ще одним з виразних прикладів переходу до постіндустріальної економіки є країна Франція. Її розвиток так само характеризується значним зміщенням акцентів економіки від виробництва до сфери послуг, інтеграцією сучасних технологій та змінами у структурі зайнятості.

Ключовими особливостями постіндустріального розвитку Франції є:

- Домінування сектору послуг. Послуги стали основою французької економіки, лідируючи у створенні ВВП та зайнятості. Фінансовий, ІТ, туристичний та культурний сектори демонструють стабільне зростання.
- Зосередженість на інноваціях. Франція є одним зі світових лідерів за обсягом інвестицій у дослідження та розробки, а також за кількістю виданих патентів. Така стратегія сприяє створенню передових технологій і підвищує міжнародну конкурентоспроможність економіки.
- Розвинена система освіти. Франція має потужну освітню інфраструктуру, що забезпечує підготовку кадрів для високотехнологічних галузей. Університети та технічні школи створюють робочу силу, яка є конкурентоспроможною в умовах нової економіки.
- Соціальна стабільність. Соціальна політика Франції базується на високому рівні державного захисту та доступності якісної охорони здоров'я, освіти та соціального забезпечення. Це допомагає підтримувати економічну стабільність і високий рівень життя.

Отже, Франція також як і Німеччина успішно інтегрувала ключові елементи індустріальної економіки в модель постіндустріального суспільства, забезпечивши стійке економічне зростання та соціальний добробут.

Велика Британія, яка колись була епіцентром промислової революції, переживає нині масштабну економічну трансформацію, рухаючись за вектором постіндустріалізму. Цей процес супроводжується домінуванням

сфери послуг, зростанням ролі цифрових технологій, технологічними інноваціями та змінами в структурі зайнятості.

Ключовими особливостями постіндустріального розвитку Великої Британії є:

- Провідна роль сфери послуг. Сектор послуг став ключовим рушієм економіки Великої Британії, на нього припадає значна частка ВВП і зайнятості. Найважливішими галузями, як і у інших країнах, що розбудовують постіндустріальну модель економіки, є фінансові послуги, інформаційні технології, туризм та креативні індустрії.

- Інновації як основа економічного зростання. Велика Британія лідирує у світі за обсягом інвестицій у дослідження та розробки. Активне створення нових продуктів і технологій забезпечило міжнародну конкурентоспроможність британської економіки, особливо в таких сферах, як біотехнології, штучний інтелект і відновлювана енергетика.

- Цифровізація суспільства. Активне використання цифрових технологій сприяє модернізації економіки та соціальної сфери. Важливими елементами цього процесу є розвиток електронної комерції, автоматизація виробництва та вдосконалення державних послуг.

- Освітній потенціал. Система освіти Великої Британії з її відомими університетами (Оксфорд і Кембридж) і сучасними дослідницькими центрами готує компетентних фахівців, здатних працювати у високотехнологічних галузях.

Отже, Велика Британія завдяки провідній ролі у сфері послуг, акценту на інноваціях та цифрових технологіях, а також міцній соціальній структурі, зміцнює свої позиції лідера світового розвитку. Однак подальший успіх буде залежати від її здатності ефективно вирішувати проблеми, пов'язані з нерівністю, автоматизацією та геополітичними змінами.

Узагальнюючи наведений матеріал, можна констатувати, що країни Західної Європи мають схожі ознаки переходу до постіндустріального

суспільства, але шляхи досягнення цієї мети різняться залежно від історичних, економічних та соціальних факторів (табл. 3.3.)

Таблиця 3.3

Порівняння економічних систем країн Західної Європи, 2023 р.

Показники	Німеччина	Франція	Велика Британія
Частка послуг у ВВП (%)	70	78	80
Основні галузі	Виробництво, енергетика	Телекомунікації, туризм	Фінанси, ІТ
Інновації	Промислова Індустрія 4.0	Цифровізація	Штучний інтелект, фармацевтика
Автоматизація	Висока	Середня	Висока
Екологічні проекти	«Зелена» енергетика	Атомна енергетика	Вітрова енергетика

Джерело: створено автором на основі [32]

За даними таблиці, показник частки сектору послуг у ВВП є досить великим у всіх проаналізованих країнах, найбільша частка виявилася у Великої Британії близько 80% ВВП, причому фінанси та ІТ є ключовими у розвитку економіки. У Франції сектор послуг становить 78% ВВП. Туризм, фінансові послуги та культурна економіка приносять значну частку національних доходів. Водночас роль сільського господарства і традиційного виробництва у Франції знижується. В Німеччині ж на сектор послуг припадає 70% ВВП, але країна також має потужну промислову базу. Німеччина є лідером у машинобудуванні, автомобілебудуванні та хімічній промисловості. Тому їй вдається уникати надмірної залежності від сектору послуг.

З приводу розвитку основних галузей економіки необхідно зазначити, що Німеччина більш сфокусована на реалізації концепції промислової індустрії 4.0. Щодо Франції та Великої Британії, то їх основні галузі зорієнтовані за різними напрямками. У Франції більш інтенсивно розвиваються послуги, зокрема телекомунікації та туризм, а у Великій Британії провідними є фінансовий сектор та інформаційні технології.

Інновації у виробництві та енергетиці є ключовими у розвитку економіки Німеччини. Уряд інвестує в дослідження в галузі штучного інтелекту, відновлюваних джерел енергії та матеріалознавства. Франція ж

вкладає кошти у розвиток цифрової економіки та охорони здоров'я, а Велика Британія направляє всі сили на розвиток штучного інтелекту, фармацевтики та біотехнологій.

Щодо рівня цифровізації та автоматизації, то Німеччина та Велика Британія мають високий рівень автоматизації виробничих процесів. Німеччина активно підтримує програми з інвестицій в «розумні» заводи та робототехніку. Велика Британія ж приділяє багато уваги цифровій трансформації малого бізнесу. Щодо Франції, то вона має середній рівень автоматизації, але вона активно розвиває технології у сфері телекомунікацій та кібербезпеки.

Стосовно екологічного вектору розвитку важливо підкреслити наявність різних напрямів та, відповідно, пріоритетів, які обрані країнами. Німеччина є лідером у розгортанні «зеленої» енергетики; має план «Energiewende» з поступової відмови від ядерної енергетики та переходу на відновлювані джерела енергії. Франція, своєю чергою, фокусується на розвиткові екологічно чистої атомної енергетики та, одночасно, заохочує розвиток відновлюваних джерел енергії. Велика Британія інвестує в розвиток вітроенергетики та водневих технологій. Особливу увагу приділяє сталому розвитку міської інфраструктури.

Отже, за нашими висновками, економіки країн Західної Європи орієнтовані на досягнення сталого постіндустріального суспільства, але кожна з них обрає власний шлях для досягнення цієї мети. Німеччина більш зосереджується на інноваціях у промисловому виробництві та екологічній трансформації, Франція – на високотехнологічному транспорті та аерокосмічному розвитку, а Великобританія – на фінансових і біотехнологіях. Незважаючи на різні підходи, всі три країни активно впроваджують цифровізацію, інновації та зелені технології, що сприяє зміцненню їхньої конкурентоспроможності у світовій економіці.

Звісно перехід до постіндустріальної економіки є значним кроком для країн Західної Європи і хоча ці зміни мають багато переваг, але також вони

створюють ряд нових викликів. Перш за все, необхідно відзначити, що перехід до постіндустріальної економіки може призвести до зростання нерівності між багатими та бідними. Концентрація високотехнологічних галузей у таких мегаполісах, як Лондон, Берлін і Париж, сприяє нерівномірному розподілу ресурсів. Регіони, які не є центрами інновацій, стикаються зі спадом економічної активності, високим рівнем безробіття та міграцією працездатного населення до великих міст. Це посилює економічну та соціальну нерівність.

По-друге, це потреба в перекваліфікації робочої сили. Автоматизація та діджиталізація змінюють структуру ринку праці. Традиційні професії зникають або істотно скорочуються за діапазоном свого застосування. Створюється попит на нові навички, такі як володіння інформаційними технологіями, управління даними та складними системами. Однак багато працівників, особливо старшого віку, не мають доступу до сучасної освіти та перекваліфікації і наражаються на підвищений ризик.

В аспекті окреслення перспектив необхідно зазначити, що перехід до постіндустріальної економіки впливає на поширення штучного інтелекту та розвиток «зеленої» енергетики. Європа виділяє значні кошти на дослідження і розробку технологій штучного інтелекту, що може сприяти підвищенню продуктивності та створенню нових робочих місць. Доцільно відзначити також інвестиції в «розумні» міста, такі як Барселона, Стокгольм і Гельсінкі, функціонування яких показує успішне впровадження цифрових технологій, що підвищують якість життя мешканців. Розвиток транспортних систем та інфраструктури електромобілів сприяє сталому розвитку та інтеграції інновацій у повсякденне життя.

Отже, на шляху до постіндустріальної економіки провідні країни Європи стикається з багатьма викликами, але цей шлях пропонує також нові можливості розвитку. Успішне подолання трансформаційних викликів переходу до постіндустріальної економіки потребуватиме спільних зусиль урядів, бізнесу, громадянського суспільства та міжнародних організацій.

3.3. Особливості розвитку постіндустріальної економіки у країнах Азії

У постіндустріальному суспільстві, де домінують сфера послуг та інформаційні технології, Азія представляє цікаву модель розвитку, де традиційні культурні норми гармонійно поєднуються з сучасними технологічними тенденціями для створення нових форм економічної та соціальної організації.

Японія є однією з провідних країн світу з сильною економікою та з унікальною моделлю постіндустріального розвитку. Адже саме ця країна змогла гармонійно у собі поєднати технологічний прогрес, культурні традиції та соціально-економічні реформи.

У цілому японська економічна модель ґрунтується на таких елементах:

- низькі витрати на виробництво та висока якість продукції, що виробляється;
- бережливе виробництво;
- ставлення до працівників як до найціннішого активу компанії;
- довічний найм персоналу;
- групове лідерство на основі консенсусу;
- підтримка зв'язків між компаніями;
- стратегічне планування;
- диверсифікація виробництва в галузях національного господарства;

активна співпраця бізнесу та уряду [33].

Як і інші моделі розвитку, японська не позбавлена недоліків. Основними проблемами є такі:

- бізнес і влада пов'язані між собою;
- суттєві недоліки в банківській системі;
- перенасичений ринок збуту [33].

Проте, Японія демонструє досить ефективну модель розвитку. В Японії високий рівень життя та розвинена економіка про це свідчить показник ВВП на душу населення (42 940 дол. США) (табл. 3.4). Японія спрямовує понад

3,2% ВВП на наукові розробки та технології, а значні інвестиції в дослідження і розробки та високий ступінь автоматизації означають, що технології та продукти постійно оновлюються.

Таблиця 3.4

**Основні показники Японії в контексті визначення ознак
постіндустріальної спрямованості розвитку економіки, 2023 р.**

Показник	Японія
ВВП на душу населення (дол. США)	42 940
Рівень урбанізації (%)	92
Частка сфери послуг у ВВП (%)	70
Інвестиції в науку та розробки (% від ВВП)	3,2
Рівень автоматизації (робіт на 10 тис. працівників)	390
Підтримка традиційної культури	Так

Джерело: створено автором на основі [34]

Аналіз даних, відображає високий рівень урбанізації країни (92%). Це цей чинник постіндустріального розвитку корелює з посиленням процесів концентрації виробництва, розвиненням інфраструктури та підвищенням якості життя населення. Зростання частки сектору послуг у ВВП вказує на успішний перехід від індустріальної до постіндустріальної економіки.

Немало важливим елементом успіху Японії є збереження її культурної ідентичності та інтеграція в сучасну економіку. Традиційні японські цінності, такі як увага до деталей, гармонія та повага до природи, стають основою для розвитку креативних індустрій та створення унікальних продуктів, затребуваних на міжнародних ринках (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

**Вплив національної культури на постіндустріальний розвиток
економіки Японії, 2023 р.**

Показник	Значення	Частка у ВВП (%)
Дохід від культурного експорту	22 млрд доларів США	0,8
Частка традиційних ремесел у виробництві	5,6 млрд доларів США	0,2
Обсяг внутрішнього культурного туризму	18 млн туристів	-

Джерело: створено автором на основі [34]

Як показую аналіз, Японія щороку заробляє понад 22 млрд дол. США експортуючи національні товари. Це означає що японська культура користується великим попитом на міжнародному ринку і її культурні товари такі як: аніме, манга, відеоігри та традиційні ремесла сприяють поповненню валютних резервів Японії та її міжнародному престижу. Щодо частки традиційних ремесел у виробництві, то показник країни є не дуже великим (5,6 млрд дол. США), але незважаючи на це традиційні ремесла зберігають своє економічне значення. Окрім створення робочих місць, вони підтримують культурну спадщину країни та роблять її більш привабливою для туристів.

Показник обсягу внутрішнього культурного туризму (18 млн туристів) свідчить про те, що японці все більше цікавляться власною культурою та історією. У свою чергу, культурний туризм в країні стимулює розвиток інфраструктури, створює нові робочі місця у сфері послуг та сприяє захисту культурної спадщини.

Отже, Японія є гарним прикладом країни, яка успішно інтегрувала технології та культуру у свою постіндустріальну економіку. Досягнення Японії у сфері технологічних інновацій, культурної підтримки та сталого розвитку є орієнтиром для інших країн.

Загалом країни Азії у постіндустріальному суспільстві демонструють специфічні особливості, які обумовлені культурними, економічними та політичними чинниками. Південна Корея, Сінгапур та Гонконг мають різні підходи до інновацій, розвитку високотехнологічної промисловості та глобальної інтеграції і є взірцевими прикладами прогресу постіндустріальної революції в Азії.

Південна Корея є одним з лідерів у сфері технологій, досліджень та інновацій. Корейська економіка зосереджена на розвитку високотехнологічних та креативних індустрій (табл. 3.6). Аналіз показників, свідчить, що Південна Корея витрачає понад 4,8% ВВП на наукові дослідження та розробки. В порівнянні з середньосвітовими показниками (2,3%) це вказує на те, що Південна Корея має стратегічний фокус на

інноваціях як рушійній силі економічного зростання. В результаті це дозволяє Південній Кореї зайняти провідні позиції в таких галузях, як електроніка, автомобілебудування та інформаційні технології.

Таблиця 3.6

**Основні показники розвитку постіндустріальної економіки
Південної Кореї, 2023 р.**

Показник	Значення для Південної Кореї	Середній світовий рівень
Інвестиції в R&D (% від ВВП)	4,8	2,3
Частка високотехнологічного експорту	36	20
Швидкість інтернету	150	85

Джерело: створено автором на основі [35]

Велика частка високотехнологічного експорту (36%) підтверджує, що в корейській економіці переважає виробництво та експорт продукції з високою доданою вартістю. Це дає можливість Кореї підвищити свою конкурентоспроможність та забезпечити стабільне економічне зростання.

Щодо швидкості інтернету, то цей показник свідчить про те, що країна має добре розвинену цифрову інфраструктуру та високий рівень цифрової грамотності. Це у свою чергу дозволяє країні створити сприятливі умови для розвитку цифрової економіки, електронної комерції та інших інноваційних послуг.

Сінгапур також є однією з найбільш інноваційних та процвітаючих країн у світі. Його модель розвитку зосереджена на залученні інвестицій та на створенні сприятливих умов для розвитку бізнесу (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Основні показники економіки Сінгапуру, 2023 р.

Показник	Значення для Сінгапуру	Середній світовий рівень
ВВП на душу населення (дол. США)	82 000	12 000
Глобальний інноваційний індекс (місце)	7	-
Частка цифрових послуг (% ВВП)	30	18

Джерело: створено автором на основі [36]

Наведені дані свідчать про те, що Сінгапур має високий рівень життя населення та економічну стабільність, адже показник ВВП на душу населення становить 82 тис. дол. США. Це вказує на те, що в Сінгапурі діє ефективна економічна політика, а також держава створює сприятливі умови для ведення бізнесу.

Крім того, Сінгапур посідає провідні місця у глобальному інноваційному рейтингу (7 місце). Тобто завдяки постійним інвестиціям у наукові дослідження та розробки, підтримки стартапів та підтримки малих і середніх бізнесів, країна змогла досягти таких успіхів і це свідчить про те, що вона має високий рівень інноваційної активності.

Щодо частки цифрових послуг (30 % ВВП), то даний показник вказує на те, що Сінгапур має високий рівень цифрової трансформації економіки. Це пов'язано з широким використанням цифрових технологій у всіх сферах життя, від державного управління до фінансових послуг.

Ще однією азійською країною з вражаючим розвитком економіки постіндустріального типу є Гонконг. Необхідно уточнити, що Гонконг є Спеціальним адміністративним регіоном Китаю, який до 2047 р. має право зберігати автономію та розвивати економіку за принципами капіталістичної системи господарювання (на відміну від комуністичної планової економіки КНР). Гонконг є стратегічним торговельним і фінансовим центром та глибоко інтегрований у світову економіку (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Основні економічні показники розвитку Гонконгу, 2023 р.

Показник	Значення для Гонконгу	Глобальний середній рівень
Частка фінансових послуг (% ВВП)	18	10
Рівень стартап-інвестицій (млрд дол. США)	16	4
Місце у рейтингу «Doing Business»	3	-

Джерело: створено автором на основі [37]

Як свідчать дані, частка фінансових послуг (18% ВВП) вказує на те, що в економіці Гонконгу переважає фінансовий сектор. Це пов'язано зі сприятливим регуляторним середовищем, високою довірою інвесторів та географічним розташуванням.

Також високий рівень стартапів-інвестицій (16 млрд дол. США) вказує на динамічний розвиток інноваційного сектору в Гонконгу. Це сприятиме створенню нових технологій та бізнес-моделей, які підтримують довгострокове економічне зростання.

Третє місце в рейтингу «Doing Business», свідчить про те, що Гонконг має сприятливі умови для ведення бізнесу. В економіко-правовому полі Гонконгу панують низькі податки та ефективна система правосуддя.

Також, важливим фактором є те, що на макrorівні економічного розвитку країн значну роль відіграють провідні компанії. Їхня діяльність, включаючи інвестиції, створення робочих місць та експорт, безпосередньо впливає на зростання ВВП, зайнятість населення та зовнішньоторговельний баланс країни (додаток Д).

Отже, Південна Корея, Сінгапур і Гонконг представляють різні моделі постіндустріального розвитку: від інноваційного лідерства до фінансово-торговельної спеціалізації. Проте для всіх них однаково ключовими факторами успіху є масштабні інвестиції в інновації, створення сприятливого бізнес-середовища та інтеграція у світові ринки.

Країни Азії мають багато перспектив для розвитку постіндустріальної економіки. Ці перспективи пов'язані, у тому числі, з інвестиціями у «зелені» технології, розширенням доступу до освіти та стимулювання інновацій. Одночасно країни Азії стикаються з низкою викликів на цьому шляху. Основними проблемами для країн Азії є:

- Екологічні проблеми. Швидка урбанізація та промисловий розвиток збільшили тиск на природні ресурси.
- Нерівномірний розвиток населення. Мегаполіси процвітають, тоді як сільські райони часто залишаються ізольованими.

- Демографічні виклики. Старіння населення в Японії та Південній Кореї вимагає адаптації систем охорони здоров'я та соціального забезпечення.

Отже, перехід до постіндустріальної економіки в країнах Азії є складним, але незважаючи на це країни демонструють великий прорив у розвитку постіндустріального суспільства. Інтеграція технологій, інноваційний підхід до освіти, вдала стратегія урядів та збереження культурних цінностей дозволяють азійським державам посідати лідируючі позиції у світовій економіці.

Висновки до розділу 3

Дослідження постіндустріальних процесів за трьома основними регіонами світу – у Північній Америці, Європі та Азії – показали, що перехід до нової фази економічного розвитку супроводжувався різними умовами. Країни розбудовують різні моделями економіки. Відповідно різними є результати руху за цим вектором. Кожна з країн, досліджених нами регіонів світу, зробила свій унікальний внесок у формування глобального постіндустріального суспільства – більш точно, у розбудову «майбутнього постіндустріального суспільства», за висловом Д. Белла.

Аналіз Північної Америки, зокрема економіки країн США та Канади, показав наявність потужного інноваційного потенціалу, який базується на глибокій інтеграції технологій у всі сфери життя суспільства, домінуванні сектора послуг та розвитку глобальних корпорацій. Регулювання ринкових відносин, підтримка стартапів і наукових досліджень забезпечують стабільне економічне зростання в країнах цього регіону. А також, високий рівень високий рівень автоматизації, розвиток цифрових платформ і креативної економіки дозволили країнам Північній Америці зайняти провідні позиції у світовій економіці.

Збалансований підхід до розвитку постіндустріальної економіки продемонстрували також провідні країни Європи. Він заснований на

соціальної відповідальності бізнесу, екологічній стійкості та технологічних інноваціях. Тобто, розвинуті країни Європи (Німеччина, Франція, Велика Британія) змогли зберегти баланс між розвитком технологій і захистом соціальних цінностей. Однак демографічні зміни, посилення глобальної конкуренції та виклики цифровізації вимагають перегляду політики для забезпечення сталого розвитку.

Країни Азії, завдяки поєднанню технологічних інновацій, інвестицій у розвиток освіти та унікального поєднання традицій національної культури з особливостями сучасного віртуалізованого світу, змогли продемонструвати стрімкий прорив у розбудові постіндустріального суспільства. Такі країни як: Японія, Південна Корея, Сінгапур та Гонконг демонструють великі здобутки у сфері ІТ, автоматизації та наданні фінансових послуг. Але незважаючи на досягнутий успіх, країни цього регіону стикається екологічними викликами та демографічними проблемами.

Узагальнюючи необхідно зазначити те, що провідні країни (економічні та технологічні лідери) кожного з регіонів здійснюють свій внесок у світовий постіндустріальний розвиток. Їх успішний досвід підкреслює важливість розвитку технологій, освіти, культури та забезпечення політичної стабільності. Тому, на нашу думку, майбутній прогрес людства буде пов'язаним із різноманітним постіндустріальним моделям, за якими розвиватимуться економіки провідних країн світу. Він буде залежати від ефективності втілення цих моделей у найбільш економічно розвинутих країнах та можливості решти країн світу слідувати за постіндустріальним вектором суспільного розвитку; від можливості забезпечення економічного зростання на основі проривних технологій, інформатизації та інтелектуалізації всіх господарських процесів, розширення сфери послуг і збалансування внутрішньосоціальних відносин.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши чинники економічного зростання та структурну політику постіндустріальних країн, нами сформульовані основні висновки. Постіндустріальне економічне зростання має ознаки, які дуже відрізняють цей тип відтворення від фази індустріалізації. Це означає, що постіндустріалізація включає у себе не лише збільшення обсягів виробництва, але й підвищення його ефективності, прогрес у технологічних інноваціях, збільшення зайнятості у сфері послуг та знань, а також покращення екологічних та соціальних показників. Основними ознаками постіндустріального зростання є:

- глибока інтеграція технологій в усі сфери життя і трансформація на основі технологій способу виробництва, комунікації та споживання;
- широке використання людського капіталу як джерела інновацій та розвитку знань;
- все більше усвідомлення бізнесом своєї соціальної відповідальності і необхідності збалансованості економічного зростання з соціальним добробутом;
- перерозподіл ресурсів від традиційних галузей до високотехнологічних та креативних індустрій.

Аналіз теоретичних моделей економічного зростання, таких як класична модель Солоу, ендогенна модель Ромера та модель Лукаса, показали, що постіндустріальна економіка ґрунтується на посиленні інноваційної складової. Виявлено, що за неокласичною моделлю, більше уваги приділяється нагромадженню капіталу та впровадженню технологій. Натомість ендогенна модель вказує на те, що варто більше вкладати інвестицій у людський капітал та наукові дослідження і розробки для стимулювання внутрішнього економічного зростання.

Взагалі, постіндустріальна економіка – це нова економічна реальність, яка потребує від країн адаптації до створення нових умов. Тому успішний розвиток вимагає фокусу на інноваціях, інвестиціях у людський капітал,

створенні сприятливого бізнес-середовища та забезпеченні соціальної стабільності.

Під час дослідження виявлено, що структурна політика постіндустріальних країн, таких як США, має вагоме значення для забезпечення сталого економічного зростання в сучасному глобальному середовищі. Ключовою особливістю цієї політики є її акцент на інноваціях, технологічному розвитку, освіті та дослідженнях, що створює міцний фундамент для довгострокового економічного розвитку.

Аналіз стійкості постіндустріальної економічної моделі США свідчить про її здатність адаптуватися до викликів циклічного економічного розвитку та кризових ситуацій. Це досягається завдяки диверсифікації економіки та активній участі держави у підтримці ключових промислових і соціальних програм. Структурну політику США вирізняє розвиток високотехнологічних галузей таких як ІТ і біотехнології та інвестицій у людський капітал. Для пом'якшення впливу криз використовуються механізми антикризового управління, які забезпечують економічну стабільність. Основа для стратегічного планування, в рамках впровадження постіндустріальної моделі, слугує диверсифікація економіки та посилення ролі інновацій.

Дослідження особливостей постіндустріального зростання в Північній Америці, Європі та Азії виявили низку спільних та відмінних ознак. Серед загальних тенденцій можна виділити наступні: використання інновацій, цифрових технологій та розвиток інформаційної економіки; зростання ролі сфери послуг та наукомістких галузей у створенні доданої вартості; інвестиції в людський капітал (в освіту, науку та професійну підготовку); сприяння енергозабезпеченості через впровадження «зелених» технологій.

Водночас, кожен регіон має особливості, пов'язані з історичними, культурними та інституційними факторами. Країни Північної Америки (представлені США та Канадою) відзначаються пріоритетом досліджень і розробок, високим ступенем автоматизації, розвитком цифрових технологій та сильним акцентом на освіті. Такі засади дозволяють створити

конкурентоспроможну (на міжнародному рівні) економіку з акцентом на інновації та послуги.

У свою ж чергу, країни Європи, такі як Німеччина, Франція та Велика Британія демонструють ознаки розвитку постіндустріальної економіки завдяки поєднанню високих соціальних стандартів, сталого розвитку та підтримки малого та середнього бізнесу. Європейська модель характеризується сталістю завдяки використанню «зелених» технологій та активній ролі держави в регулюванні економічних процесів.

Країни Азії ж стрімко переходять на постіндустріальний шлях розвитку, зосереджуючись на розвитку інформаційних технологій, інноваціях у виробничих процесах та ефективній інтеграції у глобальні ланцюги створення доданої вартості. Зокрема, такі країни, як Японія, Південна Корея та Гонконг, успішно інтегрували у традиційні галузі промисловості новітні технології.

Підсумовуючи, варто підкреслити ключову роль розвинених країн у поступовій розбудові постіндустріального способу виробництва та відповідній йому моделі соціально-економічного розвитку глобалізованого суспільства. Країни-технологічні та економічні лідери світу не лише демонструють важливість інновацій у сфері технологій. Їх практика доводять можливість забезпечення на цій основі політичної стабільності, сталого розвитку та соціальної згуртованості. Зазначені країни є прикладом того, як ефективно поєднання економічних реформ, культурної модернізації та інвестицій у людський капітал може сприяти створенню прогресивних і гармонійних суспільств у сучасному світі.